

Raskorak između norme i uzusa u jeziku mladih (na primjeru glagolske reakcije)

Katarinčić, Fran

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:889320>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Fran Katarinčić

**Raskorak između norme i uzusa u jeziku mladih
(na primjeru glagolske rekcije)**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Fran Katarinčić
Matični broj: 0009073787

Raskorak između norme i uzusa u jeziku mladih
(na primjeru glagolske rekcije)

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost / Engleski jezik i književnost

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anastazija Vlastelić

Rijeka, 26. kolovoza 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Osnovne teorijske postavke i dosadašnja relevantna istraživanja glagolske rekcije u hrvatskome jeziku	2
2.1. Pojam rekcije ili upravljanja.....	2
2.2. Dosadašnja istraživanja glagolske rekcije i stavova prema normi.....	6
2.3. Hrvatski standardni jezik, norma i normativni priručnici.....	11
3. Istraživanje.....	15
3.1. Metodologija istraživanja.....	15
3.2. Ispitanici	18
3.3. Instrument.....	19
4. Rezultati istraživanja	23
5. Rasprava	47
6. Zaključak	66
Popis literature	68
Dodatak.....	72

1. Uvod

U jezičnoj su praksi, ne samo u razgovornome jeziku već i u službenoj komunikaciji, koja podrazumijeva uporabu standardnoga jezika, često razvidni oblici koji nisu u skladu s jezičnom normom, odnosno koji nisu propisani normativnim priručnicima. Takav se raskorak između norme i uzusa¹ očituje i kada je riječ o glagolskoj rekciji – sposobnosti glagola da u spojevima riječi određuje oblik, odnosno padež riječi u kojem će se ona pojaviti. Budući da dosadašnja korpusna istraživanja pokazuju promjenu glagolske rekcije, dakle sve češće pojavljivanje rekcija koje nisu u skladu s propisanom normom, te da se u posljednjih godina često objavljuju jezični savjetnici, koji uvijek uključuju i savjete o glagolskoj rekciji, u ovome se diplomskome radu istražuje učestalost ostvarivanja propisane rekcije 12 glagola u jeziku mladih, ali i stav mladih prema gramatičkoj normi i normativnim priručnicima.

Ovaj je diplomski rad podijeljen na dva dijela i oslanja se na završni rad autora (Katarinčić 2018), koji se kao pregledni rad bavio opisivanjem glagolske rekcije i valentnosti u hrvatskome jeziku. Tako se u prvome dijelu diplomskoga rada iznose osnovne postavke o pojmu rekcije, a preuzete su iz navedenoga završnog rada, te se ukratko opisuju hrvatski standardni jezik, standardnojezična norma i normativni priručnici, što sve služi kao teorijska podloga istraživanju. Drugi, veći dio rada odnosi se na samo istraživanje frekvencije propisane rekcije u službenoj komunikaciji studenata Sveučilišta i Veleučilišta u Rijeci, da bi se utvrdilo u kojoj su mjeri prisutni otkloni od norme. Podatci su prikupljeni metodom ankete, a u uvodu u istraživanje dodatno je pojašnjena motivacija i literatura koja je poslužila kao polazište istraživanja te za izradu anketnog upitnika.

¹ U ovome radu pojam norme i uzusa rabimo u skladu s tumačenjem koje navodi Josip Silić (1996: 189): pod normom podrazumijevamo kodificiranu normu, odnosno „kako se mora govoriti“, a pod uzusom „kako se obično govori“.

2. Osnovne teorijske postavke i dosadašnja relevantna istraživanja glagolske rekcije u hrvatskome jeziku

2.1. Pojam rekcije ili upravljanja

Dio sintakse kojemu se posljednjih godina pridaje sve više pozornosti u hrvatskoj jezikoslovnoj zajednici jesu gramatičke veze među sastavnicama spojeva riječi. Spojevi riječi ili sintagmemi jesu „sintaktičke razine koje se sastoje od najmanje dviju međusobno povezanih sastavnica ili tagmema, tj. samoznačnih riječi i/ili oblika, npr. *mirno more, graditi kuću, baviti se trgovinom (...)*“ (Silić i Pranjković 2005: 261). Sastavnice odnosno tagmeme uvrštavaju se u sintagmeme na temelju zavisnosti, pri čemu se nadređeni tagmem naziva *glavnim* ili *jezgrenim*, a podređeni *zavisnim* (Katarinčić 2018: 2 prema Silić i Pranjković 2005: 261). Budući da glavni tagmem može biti promjenjiva i nepromjenjiva riječ, sintagmemima se smatraju samo oni kojima je glavni tagmem u kanonskom obliku kada je riječ o promjenjivim sintagmemima, primjerice imenica u nominativu jednine (*mirno more*) i glagol u infinitivu (*graditi kuću*). O sintagmama se govori kada se glavni tagmem pojavljuje u kojem drugom obliku, što znači da je posrijedi udruživanje u sintaktičke jedinice više razine, prvenstveno u rečenice, „npr. *Vole ploviti mirnim morem* ili *Gradili su kuću tri godine*“ (Silić i Pranjković 2005: 262). Drugim riječima, „sintagmem je apstraktna, izvanrečenična jedinica, a sintagma je unutarrečenična jedinica, odnosno jedinica konkretizirana u kontekstu“ (Katarinčić 2018: 2).

Prema tome, pored kongruencije (sročnosti) i pridruživanja, razlikujemo i treću vrstu gramatičke veze među tagmemima spojeva riječi – rekciju (upravljanje). Silić-Pranjkovićeva *Gramatika hrvatskoga jezika* (2005: 263) rekciju opisuje kao gramatičku vezu „među sastavnicama sintagmema u kojoj glavni tagmem upravlja gramatičkim svojstvima zavisnoga, što znači da mu predodređuje oblik u kojemu će se pojaviti“. Nadalje navode da su upravljačka svojstva najrazvijenija kod glagola,

primjerice *graditi kuću*, *trgovati povrćem*, zbog čega zauzimaju poziciju glavnoga tagmema u sintagmemima s rekcijom (2005: 263). Glagolska rekcija upravo je predmet zanimanja ovoga rada. Međutim, kako Silić i Pranjković (2005: 264) ističu, upravljačka svojstva nisu svojstvena isključivo glagolima, već ih imaju i druge vrste riječi: imenice (posebice one koje su nastale od glagola), pridjevi, brojevi i neki prilozi.

Možemo razlikovati jaku i slabu rekciju. Riječ je o jakoj rekciji kada leksičko-gramatička svojstva glavnoga tagmema u sintagmi predodređuju oblik zavisnoga (npr. *graditi kuću*, *gradnja kuće*). O slaboj rekciji govorimo ako je oblik zavisnoga tagmema uvjetovan samo leksičkim značenjem glavnoga tagmema (npr. *šetati parkom*, *lutanje gradom*) (Silić i Pranjković 2005: 264). Ove se dvije vrste rekcije mogu razlikovati time što se u jakoj rekciji zavisni tagmem ne može prepričati, odnosno izraziti drugačijim oblikom (npr. ne možemo reći **graditi o kući* ili **graditi po kući* umjesto *graditi kuću*), dok je to načelno moguće u slaboj rekciji (npr. možemo reći *šetati po parku* ili *šetati u parku* umjesto *šetati parkom*) (Silić i Pranjković 2005: 264).

Tradicionalnije i manje općenito rekciju objašnjava *Hrvatska gramatika*, koja ovaj pojam prvenstveno definira kao gramatičko svojstvo glagola ili riječi u funkciji glagola da rečenično mjesto otvaraju objektu, koji se u gramatičko ustrojstvo rečenice uvrštava po rekciji pojedinoga glagola ili kakve druge riječi u funkciji glagola (Barić i dr. 2005: 431). Objekt je opisan kao „imenska riječ, bez prijedloga ili s njim, u nekom od kosih padeža: genitivu, dativu, akuzativu, lokativu i instrumentalu, kojoj mjesto u rečenici otvara glagol ili kakva druga, obično predikatna riječ sa svojstvima glagola“ (Barić i dr. 2005: 431). Dakle, rekcijom je određeno u kojem će se padežu ili prijedložnom izrazu objekt pojaviti, kojemu mjesto otvara pojedinačni glagol u nekom svom obliku, a s obzirom na tu mogućnost

otvaranja mjesta objektu u pojedinom padežu glagoli se prema rekciji mogu razvrstati na glagole s rekcijom u genitivu, dativu, akuzativu, lokativu i instrumentalu (Barić i dr. 2005: 431).

Vrsta objekta, odnosno oblik objekta, određen je glagolskom rekcijom. Tako govorimo o *izravnome* objektu kada se imenska riječ javlja u besprijedložnom akuzativu, a glagoli koji otvaraju mjesto takvom objektu zovu se *prijelazni* ili *tranzitivni* glagoli. S druge strane, kada se objekt javlja u genitivu, dativu, lokativu i instrumentalu, riječ je o *neizravnome* objektu, a glagoli koji otvaraju mjesto takvom objektu zovu se *neprijelazni* ili *intransitivni* glagoli. Neizravni objekt može biti besprijedložni ili se može javiti s prijedlozima. Takav objekt koji je prijedložni izraz zove se *prijedložni* objekt, a sastavljen je od prijedloga i imenske riječi u kosom padežu (Barić i dr. 2005: 432). Valja napomenuti da, osim što glagoli mogu otvarati mjesto izravnom i neizravnom objektu, u hrvatskome jeziku postoji velik broj glagola koji su bez rekcije, odnosno koji ne otvaraju mjesto nikakvu objektu (npr. *krenuti, lutati, padati, stajati*) (Barić i dr. 2005: 432).

Uz rekciju svakako valja spomenuti valentnost, dva usko povezana sintaktička pojma. Iako ovaj termin potječe iz kemije, u gramatici označava sposobnost glagola da se veže za određeni broj drugih elemenata u rečenici, odnosno da otvara mjesto drugim jezičnim jedinicama kako bi se oblikovala sintaktički potpuna rečenica (Samardžija 2003: 33–34). Glagol predstavlja središnji dio rečenice jer otvara mjesto ostalim rečeničnim dijelovima koji se različito nazivaju ovisno o njihovoj obvezatnosti (Samardžija 2003: 32–33, Marković 2013: 227–228). Obavezni rečenični dio odnosno zavisna sastavnica sintagme koja je određena valentnosti naziva se *dopuna*, dok se neobavezna naziva *dodatkom* (Marković 2013: 228). Tako se uz jedan glagol može javiti jedna ili više imenica u rečenici. Primjerice, u rečenici *Marko trči* javlja se samo jedna dopuna, imenica odnosno subjekt *Marko*, stoga

kažemo da je glagol *trčati* jednovalentan. Ipak, valentnost nije svojstvo isključivo glagola, već se ona tiče i drugih vrsta riječi. Prema tome, možemo govoriti o imeničkoj, pridjevskoj i glagolskoj valentnosti (Samardžija 2003: 33).

Iz navedenoga se može uočiti da su pojmovi glagolske rekcije i valentnosti vrlo slični, što čini njihov odnos kompleksnim. Rekcija pripada tradicionalnoj ili predstrukturalističkoj gramatici, gdje govorimo o prijelaznim i neprijelaznim glagolima, odnosno o padežnim dopunama. Kada je riječ o valentnosti glagola, zapravo govorimo o širem pojmu koji ne obuhvaća samo padežne dopune već i druge dopune „kojima mjesto u rečenici otvara glagol, odnosno koje se u rečenicu uvrštavaju po valentnosti glagola“ (Samardžija 1994: 50). „Jednostavnije rečeno, rekcija je tradicionalno nazvana valentnost glagola koja ne uključuje subjekt, već ponajprije objekt“ (Katarinčić 2018: 18 prema Marković 2013: 228). Drugim riječima, valentnost je širi pojam od rekcije jer je rekcija samo dio onoga što valentnost uključuje. Kada je riječ o opsegu glagolske valentnosti, ona pretpostavlja barem pet skupina podataka: podatke o broju obvezatnih i neobvezatnih dopuna, podatke morfološkim i sintaktičkim značajkama dopuna, podatke o semantičkoj kompatibilnosti između glagola i dopuna, podatke o inherentnim semantičkim značajkama glagola i podatke o semantičkim ulogama dopuna (Samardžija 2003: 36). Prema tome, rekcija se može opisati kao gramatička veza (uz sročnost i pridruživanje), a valentnost kao sposobnost glagola (i drugih vrsta riječi) da otvara mjesto dopunama.

Ovime privodimo kraju osnovno teorijsko obrazlaganje pojma rekcije kao podloge provedenom istraživanju. U nastavku rada osvrnut ćemo se na dosadašnja istraživanja realizacije glagolske rekcije u jezičnoj praksi, ali i stavovima o normi i normativnim priručnicima hrvatskoga jezika, koji služe kao polazište istraživanju.

2.2. Dosadašnja istraživanja glagolske rekcije i stavova prema normi

U hrvatskome jezikoslovlju glagolska rekcija nije bila često istraživana tema, no aktualnijom postaje posljednjih desetak godina (Birtić i Matas Ivanković 2009, Glavaš 2011, Rišner 2011, Matas Ivanković i Blagus Bartolec 2018, Birtić i Runjaić 2019). Ovdje ćemo predstaviti dva članka koja su relevantna za naše istraživanje. Naime, rekcija se ponajprije obrađuje u normativnim priručnicima, posebice gramatikama i rječnicima, u kojima se navode rekcije određenog glagola, ali i jezičnim savjetnicima, gdje se o rekciji govori u smislu *pogrešaka*² u praktičnoj primjeni jezika. Drugim riječima, donosi se popis rekcija glagola koje se nerijetko upotrebljavaju u govoru i pismu, a ne pripadaju hrvatskome standardnom jeziku. Često se u svakodnevnome govoru, ali i službenoj komunikaciji koja pretpostavlja uporabu hrvatskoga standardnog jezika, mogu primijetiti glagolske rekcije koje nisu predviđene normativnim priručnicima. Ovdje možemo govoriti o otklonima od norme, ali takvi slučajevi nisu zanemarivi iz razloga što predstavljaju promjene glagolske rekcije. Iz te je perspektive glagolsku rekciju proučavao Zvonimir Glavaš (2011), baveći se promjenama glagolske rekcije u kontekstu suvremenih hrvatskih medija.

Glavaš (2011: 67) polazi od činjenice da je jezik živa pojava podložna promjenama, stoga prisutnost nestandardne rekcije u jezičnoj praksi nije ništa neobično, iako su odstupanja od norme u velikoj mjeri individualne pogreške, a ne sustavna pojava. Takvim se odstupanjima bavi u dotičnom radu, u kojem izdvaja i opisuje neke učestalije primjere promjene glagolske rekcije u medijskom diskursu. Konkretnije, istraživanje je proveo na korpusu novinskih tekstova objavljenih na mrežnim stranicama hrvatskih dnevnih tiskovina i popularnih hrvatskih mrežnih portala te iz postkorpusa tiskovina Hrvatske jezične riznice Instituta za hrvatski jezik

² O pogreškama možemo govoriti isključivo u kontekstu standardnoga jezika kao devijacijama od propisane norme, ne općenito jezika kao sustava (v. Kapović 2011: 39–40).

i jezikoslovlje. Ovaj je uzorak koristio zato što tekstovi novinsko-publicističkog funkcionalnog stila „često predstavljaju sretan balans između jezičnog kolektivnog i individualnog, stilski obilježenog i posve neutralnog te konvencionalno uvriježenog i inovativnog, zbog čega su zahvalan pokazatelj aktualnih jezičnih kretanja“ (Glavaš 2011: 68). Svi se detektirani primjeri promjene glagolske rekcije tiču odnosa glagola i akuzativne dopune, najčešće imenice u besprijedložnom akuzativu. Glavaš (2011: 68) ih kategorizira u sljedeće skupine: 1. glagoli u rječnicima zabilježeni kao neprijelazni otvaraju mjesto imenici u besprijedložnom akuzativu (s dopunom ili bez nje) (npr. *disati zrak, živjeti san*), 2. uz prijelazne glagole pojavljuju se dvije imenice u besprijedložnom akuzativu (npr. *Tražio novac vlasnika Viza toursa; Poslije ću Vas zahtijevati izjavu*), 3. dativna, lokativna ili instrumentalna rekcija nekih glagola biva potisnuta akuzativnom (npr. *kontaktirati s kim > kontaktirati koga; smetati komu/čemu > smetati koga/što*). Za naše je istraživanje relevantna treća skupina jer su u istraživanje u ovome radu uključeni uglavnom upravo takvi glagoli. Glavaš je na temelju istraživanja Vlaste Rišner (2011) proučavao, između ostaloga, promjene glagolske rekcije sljedećih glagola: *komunicirati, kontaktirati, smetati, raspravljati, svjedočiti*. Ovim je glagolima dodao i glagol *istraživati*, koji se ne uklapa u navedenu kategoriju jer se u normativnim priručnicima javlja kao prijelazni glagol i nema drugih mogućih rekcija, međutim uključen je u istraživanje iz razloga što sve češće otvara mjesto imenicama koje znače živo (*istraživati koga*), iako ga norma bilježi samo s imenicama koje znače neživo (*istraživati što*). Glavaš je provedenim istraživanjem utvrdio da svi glagoli osim glagola *komunicirati* mijenjaju svoju normiranu rekciju. Tako *komunicirati* uglavnom zadržava svoju instrumentalnu rekciju (*komunicirati s kim*, a ne *komunicirati koga, što*), dok je potvrđeno da kod glagola *kontaktirati, smetati, raspravljati, svjedočiti* često prevladava akuzativna rekcija (*kontaktirati koga/što* umjesto propisane instrumentalne rekcije *kontaktirati s kim*; *smetati koga/što* umjesto dativne rekcije *smetati komu/čemu, raspravljati što*

i *svjedočiti što* umjesto lokativnih rekcija *raspravljati o čemu* i *svjedočiti o čemu*)³. Glavaš također potvrđuje da doista sve češće glagol *istraživati* otvara mjesto imenici u akuzativu koja označava živo.⁴ Iako je Glavašu cilj bio utvrditi i izdvojiti promjene glagolske rekcije, rubno se dotaknuo mogućih uzroka promjena. Kada je riječ o skupini promjena koje su u našem interesu, dakle širenje akuzativne rekcije nekih glagola koja potiskuje njima pripadajuće druge rekcije, navodi da su posrijedi semantički i pragmatički razlozi, prvenstveno topikalizacija i konceptualizacija, no o tome više u raspravi našeg istraživanja.

Glavaš zaključuje da je ipak kod istraživanih glagola došlo do sustavne promjene rekcije, koje su se pokazale široko rasprostranjene, te da će vrijeme pokazati hoće li postati dijelom norme.

Drugi rad na koji se oslanja naše istraživanje ne bavi se glagolskom rekcijom, već stavovima prema eksplicitnoj pravopisnoj normi i pravopisnim priručnicima. To nam je istraživanje poslužilo za izradu upitnika kojim smo ispitivali stavove prema normativnim priručnicima u širem smislu, s obzirom na to da normativni priručnici pokrivaju temu glagolske rekcije, posebice rječnici, gramatike i jezični savjetnici. Riječ je o istraživanju Vena Voleneca (2015), u kojemu autor ispituje odnos između eksplicitne (kodificirane) pravopisne norme i stvarne uporabne norme u svrhu usavršavanja i stabilizacije postojeće eksplicitne norme, kao i odnos između standardnoga jezika i društva. Ovakav se pristup može primijeniti i na ovaj diplomski rad u kontekstu gramatika i jezičnih savjetnika kao normativnih priručnika, odnosno gramatičke norme u odnosu na uporabnu normu.

Voleneca je na istraživanje potaknula činjenica kako se nerijetko vode burne rasprave u javnosti o pravopisu, što je velikoj mjeri izazvano time što postoji više

³ Izdvojiti ćemo neke primjere koje Glavaš (2011: 75) potvrđuje za navedene glagole: *Kontaktirao ga je predsjednik Osijeka...*, *Stanića smeta ultimativni nastup Hebela...*, *Zajednica koja ne živi pa ne može ni svjedočiti ljubav*.

⁴ Kao u primjeru ...*istražuje Sanadera* (Glavaš 2011: 76).

pravopisa s različitim pravopisnim rješenjima, odnosno time što je standardni jezik stvar dogovora, pa se njegova norma može mijenjati ako se pokaže potreba za to (Volenec 2015: 74 prema Brozović 2006: 116). Dakle, eksplicitna norma propisana je normativnim priručnicima, ali u praksi (uporabi, odnosno uzusu) često se ostvaruju oblici koji nisu u skladu s normom (Volenec 2015: 74 prema Katičić 2004: 9), zbog čega se može govoriti o raskoraku između uzusa i norme. Volenec tako ističe ulogu uporabne norme, a to je da se na temelju nje stvara ujednačenija eksplicitna norma (2015: 75). Kada je riječ o pravopisu, stanje je još zamršenije jer ne postoji jedna pravopisna norma, što zbunjuje govornike hrvatskoga jezika. Stoga je Volenec odlučio istražiti društvenu percepciju pravopisne norme kako bi razjasnio ulogu društva u procesu jezične standardizacije, potvrđujući time važnost ispitivanja stavova o standardnojezičnoj normi u sociolingvističkim istraživanjima jer takva istraživanja služe njezinu usavršavanju i dodatnoj stabilizaciji, s obzirom na to da jezik nije nezavisan od svojih govornika (Volenec 2015: 75). Naime, nastavlja Volenec, istraživanjem društvenih stavova prema normativnim (pravopisnim) rješenjima dobivamo izravan uvid u spontani odabir onih oblika koji se doista u jeziku upotrebljavaju (Volenec 2015: 86). Time se (pravopisna) norma približava govornicima, jer se smanjivanjem jezičnih varijacija koji izazivaju odbojnost i otpor pospješuje spontano usvajanje (Volenec 2015: 86), odnosno stvara se pozitivan stav prema standardnome jeziku, čime se povećava i prestiž toga standardnoga jezika (Volenec 2015: 87 prema Bugarski 1986: 140).

Rezultati su Volenecova istraživanja pokazali da ispitanici pridaju veliku važnost pravopisu u svakodnevnome životu, da većina ispitanika sadašnje stanje u pravopisu smatra prihvatljivim, ali zbunjujućim i nesređenim, te da zbog neujednačenosti pravopisa imaju problema u primjeni pravopisnih pravila, što bi se poboljšalo ako bi se postigla jedinstvena kodificirana pravopisna norma.

Primjenjujući istu metodologiju pošli smo i u istraživanju gramatičke norme, gdje se javljaju varijacije za određenu jezičnu pojavnost, u našem slučaju na primjeru glagolske rekcije. Na temelju smo dosadašnjih istraživanja ove teme odlučili ispitati učestalost ostvarivanja propisane glagolske rekcije u službenoj komunikaciji mladih, točnije studenata riječkoga sveučilišta i veleučilišta, kao i njihove stavove prema normativnim priručnicima i gramatičkoj normi. Prije samoga opisa istraživanja i interpretacije rezultata reći ćemo nekoliko riječi o hrvatskome standardnom jeziku, standardnojezičnoj normi i normativnim priručnicima.

2.3. Hrvatski standardni jezik, norma i normativni priručnici

Budući da smo se u ovom istraživanju bavili jezikom riječkih studenata u službenim situacijama (o tome više u poglavlju *Istraživanje*), a javna komunikacija podrazumijeva uporabu standardnoga jezika, te instrument temeljimo i na jezičnim priručnicima, u nastavku donosimo teorijski okvir o (hrvatskome) standardnom jeziku, normi i normativnim priručnicima.

Osnovna je svrha jezika omogućavanje komunikacije među njegovim korisnicima, stoga se o jeziku može reći da je komunikacijski sustav (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2006: 7). Jezik kao sustav valja razlikovati od jezika kao standarda, pri čemu se hrvatski standardni jezik može definirati kao „jezik hrvatske polifunkcionalne komunikacije“, što znači da on služi kao sredstvo komunikacije u svim područjima ljudske djelatnosti, uključujući znanost, književnost, administraciju, novinarstvo i svakodnevni razgovor (Silić 2006: 9, 36) te se smatra najprikladnijim u službenoj komunikaciji i obrazovanju. Kako je hrvatski standardni jezik eksplicitno kodificiran te se razlikuje od svih triju hrvatskih narječja, valja ga učiti i uložiti određeni napor da bi se njime ovladalo. Činjenica da hrvatski standardni jezik moraju učiti svi izvorni govornici hrvatskog jezika pojašnjava da standardni jezik služi za nadregionalnu komunikaciju. Dakle, hrvatski se standardni jezik ne povezuje ni s jednim područjem i narječjem (iako mu je osnovica novoštokavska), stoga njegovo poznavanje služi sporazumijevanju govornika iz svih krajeva Republike Hrvatske.

Značajke su standardnoga jezika autonomnost, svjesna normiranost, višefunkcionalnost, stabilnost u prostoru i stabilnost u vremenu (Brozović 1970). Autonomnost se odnosi na svojstvo standardnoga jezika da se razlikuje od svih triju narječja i svih dijalekata i mjesnih govora; stabilnost u prostoru odnosi se na već spomenutu nadregionalnu komunikaciju; elastična stabilnost označava težnju da se u standardni jezik uvodi što manje promjena. Svjesna normiranost odnosi se na to da

je standardni jezik određen normom. Naime, standardni je jezik „sustav uređen eksplicitnom (svjesnom, planskom) normom, tj. pravilima (pravopisom i gramatikom) i popisom (normativnim rječnikom)“ (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2006: 19). Dakle, norma predstavlja „skup pravila ili uopće osobina po kojima se uređuje jezik kakve manje ili više homogene govorne zajednice, koje pripadnici te zajednice smatraju obvezatnim i kojih se pridržavaju u govorenju i pisanju, posebno javnom“ (Znika 2018: 11). Normu utvrđuju i ovjeravaju stručnjaci koji djeluju unutar različitih organizacija, kao što su instituti, fakulteti i povjerenstva (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2006: 19). Norma stoga određuje da treba upotrebljavati standardni jezik, zbog čega se naziva preskriptivnom, a kodificirana je, odnosno opisana i propisana, u normativnim priručnicima. U osnovne normativne priručnike ubrajamo pravopis, gramatiku, rječnik i jezični savjetnik⁵. Norma se tiče i višefunkcionalnosti kao važnoj značajci standardnoga jezika.

Budući da se hrvatski standardni jezik upotrebljava u različitim područjima ljudske djelatnosti, a u svakome području standardni jezik različito funkcionira, govorimo o funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika (Silić 2006: 36). Iako u lingvistici postoje brojne klasifikacije (usp. Kovačević i Badurina 2001), tradicionalno se u literaturi (i u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima) razlikuje pet funkcionalnih stilova prema gore navedenim područjima: znanstveni, književnoumjetnički, administrativni, novinarsko-publicistički i razgovorni funkcionalni stil. Svaki od njih ima vlastite zakonitosti. Norma tako propisuje što je u standardu i pripadajućim mu funkcionalnim stilovima pravilno, dakle što je u skladu sa standardnim jezikom. Također, s obzirom na jezičnu razinu koju obuhvaća,

⁵ Matešić (2013: 45) tvrdi da jezični savjetnici nisu normativni priručnici u uobičajenom smislu jer, za razliku od gramatike ili rječnika koji teže opisivanju jezika, „savjetnik u (pr)opisivanju polazi od jezične pogreške koju autor procjenjuje kao čestu i rasprostranjenu“. Dakle, njihova je svrha objasniti javnosti pojedine jezične nedoumice i davati prednost određenim oblicima.

možemo razlikovati pravopisnu, pravogovornu, gramatičku (morfološku, tvorbenu i sintaktičku) te leksičku normu.

Kada je riječ o preskriptivnoj normi, valja spomenuti i pojam uzusa, koji se tiče realne uporabe jezika, odnosno uzus jest „ono kako se obično govori“ (Silić 2006: 19), s obzirom na to da se standardizacija jezika, osim eksplicitne norme, provodi i na temelju uzusa i uzusne odnosno uporabne norme. Drugim riječima, standardizacija se oslanja na kodifikaciju uporabne norme, koja predstavlja govornikovu procjenu „da je ova ili ona jezična činjenica *uobičajena u uporabi*“, a „tu su procjenu govornici sposobni dati na temelju dojma koji stječu aktivnim sudjelovanjem u jezičnim/govornim interakcijama u jezičnoj zajednici kojoj pripadaju, tj. u kojoj žive“ (Matešić 2013: 39–40).

Unatoč kvalitetno opisanoj i propisanoj normi hrvatskoga standardnog jezika, govornici se često ne pridržavaju propisanih jezičnih pravila u svakodnevnoj (službenoj) komunikaciji, a upravo je odnos između uzusa i norme, odnosno raskorak između njih u svim jezičnim područjima, predmet istraživanja mnogih radova (npr. Stolac 2010, Matešić 2013, Patekar 2017, Stolac 2018), zbog čega je jezično savjetništvo, u konačnici, posljednjih desetljeća i uzelo maha.⁶ Razlozi su za takvo stanje raznorodni. Primjerice, kada je riječ o leksičkoj razini i normi, ponajprije se zbog izvanjezičnih potreba i brzine tehnološkog napretka u jezik uvode riječi koje imenuju nove predmete i pojave, u većini slučajeva preuzete iz drugih jezika, uglavnom engleskoga, stoga ulaze u uporabu neprilagođene sustavu hrvatskoga jezika. Budući da standardni jezik valja učiti, što je samo po sebi izazovno jer zahtijeva ulaganje svjesnoga napora, ono što dodatno može otežati ovladavanje njime jest i neusklađenost normativnih priručnika, koji su međusobno metodološki, sadržajno i opsegom različiti (Znika 2018: 10). Vezano uz to, neujednačenost

⁶ Više o jezičnim savjetnicima na <http://ihjj.hr/stranica/jezicni-savjeti/27/>.

pravopisnih priručnika može korisnike zbunjivati (Volenec 2015) te se ne moraju slagati s propisanim rješenjima. Zbog velikog broja priručnika i postojanja više varijacija određene jezične jedinice javljaju se dvojbe i nedoumice. Uostalom, nije sve što je dijelom uzusa normirano, odnosno mnogo pojavnosti nije prihvaćeno u standardnome jeziku (Stolac 2010: 174–175). Svakako valja spomenuti i sljedeće razloge: činjenicu da nisu svi govornici voljni učiti pravila standardnoga jezika, utjecaj jezika medija koji nerijetko odstupa od norme te potrebu brze (elektroničke) komunikacije u kojoj se ne mari previše o jezičnim pravilima (Znika 2018: 10–11).

Usto, iako bi propisivanje jezičnih pojavnosti trebalo proizlaziti iz suvremena uzusa, nerijetko je, posebice u jezičnim savjetnicima, riječ o umjetno propisanim rješenjima, iz razloga što autori proizvoljno propisuju rješenja koja su njima poželjnija iz različitih razloga (Kapović 2011: 40, Patekar 2017: 176, Starčević, Kapović i Sarić 2019: 23–28), stoga ih govornici teže prihvaćaju i usvajaju.

Nesklad između uzusa i norme razvidan je i u realizaciji glagolske rekcije, što predstavlja plodno tlo za istraživanja, pa tako i naše, koje donosimo u sljedećem poglavlju.

3. Istraživanje

3.1. Metodologija istraživanja

Čini se da je problematika pravilne glagolske rekcije u standardnome jeziku postala sastavni dio jezičnih savjetnika, gdje se gotovo uvijek, ali nešto rjeđe i u nekim gramatičkim priručnicima, donose popisi glagola kod kojih se u uporabi često ostvaruje nepropisana ili nestandardna⁷ rekcija. Već izloženo korpusno istraživanje jezika suvremenih medija (Glavaš 2011) pokazalo je da se sve više u jezičnoj praksi ostvaruju upravo one rekcije glagola koje su često isticane kao pogrešne u normativnim priručnicima, čime se pokazalo da dolazi do sustavne promjene glagolske rekcije. Rezultati upućuju na inherentno obilježje jezika da se mijenja i razvija te na to da propisana rješenja nisu posve prihvaćena u javnoj uporabi.

Istraživanja korpusa izuzetno su značajna za proučavanje raznih jezičnih pitanja, upravo zato što pokazuju realnu upotrebu u jezičnoj praksi. Međutim, budući da se korpusna istraživanja odnose isključivo na pisanu⁸ upotrebu jezika, najčešće u publicističkim tekstovima (Glavaš 2011, Matas Ivanković i Blagus Bartolec 2018, Mirković 2019), valja u jezična istraživanja uključiti govornike i njihovu jezičnu produkciju, što u našem slučaju znači istražiti stavove o normativnim priručnicima i ispitati koju rekciju glagola govornici spontano ostvaruju u službenoj komunikaciji, koja podrazumijeva uporabu standardnog jezika. Kako smo već naveli, istraživanjem jezične uporabe dobivamo uvid u stupanj stabilizacije norme. Kada je riječ o normativnim priručnicima, sociolingvističko je istraživanje pravopisa (Volenc

⁷ Nestandardno označuje ono što nije (pr)opisano u normativnim priručnicima. U ovome radu riječi *nestandardno* i *nepropisano* rabimo kao sinonime.

⁸ Ipak, premda u nas još malobrojni, postoje korpusi i govornoga jezika, kao što su npr. Hrvatski korpus govornoga jezika odraslih (više u: Kuvač Kraljević, J., i Hržica, G. (2016). 'Croatian adult spoken language corpus (HrAL)', *Fluminensia*, 28(2), str. 87-102. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/174013> (Datum pristupa: 24.08.2021.)) i Korpus hrvatskoga govora (više u: Martinčić Ipšić, S., Matešić, M., i Ipšić, I. (2004). 'Korpus hrvatskoga govora', *Govor*, 21(2), str. 135-150. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/173968> (Datum pristupa: 24.08.2021.)).

2015) pokazalo da govornike zbunjuje stanje u pravopisnim priručnicima i smatraju ga nedovoljno sređenim.

Iz svega navedenoga može se zaključiti da se u radu oslanjamo na već izložena istraživanja (Glavaš 2011, Volenec 2015), ali i na mrežna izdanja normativnih priručnika (Hrvatski jezični portal, Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika te Jezični savjetnik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje). Jezični je savjetnik u našem slučaju presudan s obzirom na to da su jezični savjetnici „najpreskriptivniji izvor norme“ (Patekar 2017: 176), a donosi savjete za glagole čiju smo rekciju ispitivali. Stoga istraživanje provodimo kako bismo ispitali u kojoj se mjeri u jezičnoj produkciji mladih (studenata) ostvaruje glagolska rekcija propisana u normativnoj literaturi, s obzirom na to da je najveći broj devijacija od norme koje izvorni govornici ne primjećuju na sintaktičkoj razini (Stolac 2018: 34). Drugi je razlog to što ovim istraživanjem želimo dopuniti dosadašnja istraživanja ove teme (usp. Glavaš 2011, Volenec 2015, Matas Ivanković i Blagus Bartolec 2018). Osim toga, utvrđivanje raskoraka između uzusa i norme daje naznake o potencijalnim budućim promjenama u normiranju, odnosno naznačuje u kojem bi se smjeru standardni jezik mogao mijenjati.

Prije zaključivanja uvoda u istraživanje i definiranja ciljeva i hipoteza, valja pojasniti odabir uzorka, kojeg čine mladi, odnosno studenti. Naime, globalizacija i tehnološka dostignuća te ubrzan način života utječu na svakoga te su se nedvojbeno odrazili i na jezik, što se ponajviše očituje na leksičkoj razini jezika. O tome nam svjedoči sve veći broj riječi i fraza iz engleskoga jezika, koje postaju sve veća značajka govora mladih (usp. npr. Mirošničenko 2014, Mavrović 2018, Sulić 2019). Osim stranih riječi ostale značajke jezika mladih uključuju uporabu slenga, kolokvijalizama, vulgarizama, tabu izraza, dijalektizama, standardnog jezika kojeg uče tijekom formalnog obrazovanja i dr. (Skelin Horvat 2017: 19 i 43, Stolac 2010: 175–176). Budući da su tehnologijom okruženi zapravo od svoga rođenja, zanimljivo

je proučavati jezik mladih koji nam može mnogo pokazati o smjeru u kojem se jezik mijenja. Promjene u jeziku upravo su posebno uočljive u jeziku mladih (Skelin Horvat 2017: 19) jer su zbog svojih godina podložni raznim utjecajima te im se priklanjaju kako bi se izdvojili od drugih generacija (Stolac 2010: 175–176). Kada je riječ o jeziku mladih, najčešće se misli na jezik adolescenata, te se istraživanja uglavnom bave njime. Ipak, pojam mladosti nije jasno definiran u znanosti. Mladost se odnosi prvenstveno na dob, a ne postoji strogo određena dob koja definira mladost. Bez obzira na to „sve češće se ističe da se razdoblje mladosti proteže od adolescencije do kasnih 30-ih i ranih 40-ih godina” (Skelin Horvat 2017: 5 prema Bucholtz 2002), a upravo toj kategoriji pripadaju studenti.⁹ Stoga smo naše istraživanje odlučili provesti na studentskoj populaciji, koja pripada generaciji Y ili milenijalcima (rođeni između 1982. i sredine odnosno kraja 90-ih godina prošloga stoljeća) i generaciji Z (rođeni nakon generacije Y, dakle početkom 21. stoljeća) (Shatto i Erwin 2016: 253).

Dakle, u ovome se istraživanju bavimo realizacijom glagolske rekcije u jeziku mladih u službenim situacijama. Sukladno tome izdvajamo sljedeće ciljeve istraživanja:

1. Istražiti stav mladih prema gramatičkoj normi i općenitu percepciju stanja u normativnim priručnicima, odnosno ustanoviti koliku važnost studenti pridaju gramatičkoj normi, u kojoj se mjeri služe normativnim priručnicima, kako ocjenjuju stanje u njima te koliko im njihova neujednačenost i činjenica da postoji više gramatičkih priručnika u praksi stvara problem.
2. Utvrditi frekvenciju ostvarivanja propisane rekcije odabranih glagola u jeziku mladih u javnoj komunikaciji, odnosno utvrditi raskorak između uzusa i norme kada je riječ o glagolskoj rekciji.

⁹ Više o različitim teorijama koje se bave određivanjem mladosti v. Skelin Horvat (2017).

3. Ispitati utječe li vrsta zadatka na učestalost realizacije glagolske rekcije, s obzirom na to da glagolsku rekciju ispituje dvama zadacima različitog tipa kako bi se potvrdila određena rekcija glagola.

Budući da se u jezičnoj praksi često odstupa od norme iz različitih razloga, kako smo već istaknuli nekoliko puta, osnovna je pretpostavka da mladi (studenti) ne pridaju veću važnost gramatičkoj normi i nedovoljno su upućeni u problematiku normativnih priručnika te da u većoj mjeri u službenoj komunikaciji ne ostvaruju rekcije odabranih glagola koje su u skladu s hrvatskim standardnim jezikom, odnosno koje su propisane normom.

3.2. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 118 nasumično odabranih ispitanika u eksperimentalnoj skupini studenata Sveučilišta i Veleučilišta u Rijeci raznorodnih studija od 1. do 6. godine, izvornih govornika hrvatskoga jezika. Od njih je 80 (67,8 %) bilo ženskoga spola, a 38 (32,2 %) muškoga, dobi između 18 i 27 godina. Najviše je ispitanika bilo dobi između 20 i 22 godine (60 ili 50,8 %). Ispitanici su bili studenti fakulteta prirodoslovnih, tehničkih, biomedicinskih i zdravstvenih, biotehničkih, društvenih znanosti i umjetničkog područja različitih smjerova (Medicinski, Pravni, Ekonomski, Građevinski, Pomorski, Tehnički fakultet, Fakultet dentalne medicine, Fakultet zdravstvenih studija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilišni odjeli (Odjel za biotehnologiju, Odjel za informatiku, Odjel za fiziku), Akademija primijenjenih umjetnosti), a najviše je ispitanika bilo studenata Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Ispitanici potječu iz svih hrvatskih regija, a po županijama nije bilo onih iz Koprivničko-križevačke, Virovitičko-podravske, Šibensko-kninske i Dubrovačko-neretvanske županije. Najveći je broj ispitanika bio porijeklom iz Istarske (32 ili 27,1 %) i Primorsko-goranske županije (19,5 %). Kada je riječ o srednjoškolskom obrazovanju, najveći broj ispitanika ima

završenu gimnaziju (76 ili 64,4 %), dok završenu koju od strukovnih škola ima 41 ispitanik (34,8 %) te je 1 ispitanik (0,8 %) ima završenu koju od umjetničkih škola. Konačno, važno je istaknuti da nitko od ispitanika nije slušao kolegij o normi hrvatskoga standardnog jezika tijekom studija, što je bio osnovni kriterij uključivanja u istraživanje.

Kontrolnu je skupinu činilo 26 studenata 1. i 2. godine jednopredmetnoga i dvopredmetnoga diplomskog studija Hrvatski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu u Rijeci. Svi su ispitanici kontrolne skupine ženskoga spola, dobi između 22 i 27 godina. Najviše je ispitanika bilo dobi 23 godine (11 ili 42,3 %). Ispitanici su porijeklom iz Primorsko-goranske, Ličko-senjske, Virovitičko-podravske, Brodsko-posavske, Vukovarsko-srijemske, Istarske, Dubrovačko-neretvanske, Međimurske, Zagrebačke, Krapinsko-zagorske, Sisačko-moslavačke, Karlovačke, Varaždinske, Koprivničko-križevačke i Bjelovarsko-bilogorske županije, od kojih je najveći broj ispitanika iz Primorsko-goranske županije (19,2 %). Što se tiče srednjoškolskog obrazovanja, 16 ispitanika (61,5 %) ima završenu gimnaziju, 9 ispitanika (34,6 %) strukovnu školu te 1 ispitanik (3,8 %) umjetničku školu.

3.3. Instrument

Podatci su prikupljeni metodom ankete. Za potrebe je ovoga istraživanja osmišljen anketni upitnik izrađen alatom Obrasci Googlea, koji je bio podijeljen u grupama čiji su članovi studenti riječkih fakulteta na društvenoj mreži Facebook i e-poštom. Poslužili smo se *online* upitnikom kao instrumentom prvenstveno jer predstavlja praktičan način prikupljanja podataka od velikoga broja ispitanika u kratkom vremenu. Ostale prednosti rabljenja upitnika jesu relativno jednostavna i brza analiza podataka, osiguravanje anonimnosti ispitanika i, posebice u slučaju *online upitnika*, financijska isplativost (Schleef 2014: 43). Osim toga istraživanje je

provedeno u doba pandemije bolesti COVID-19, pa nam se takva metoda pokazala najprikladnijom. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno te su ispitanici mogli prekinuti ispunjavanje anketnog upitnika u bilo kojem trenutku, za koje je bilo potrebno maksimalno 10 minuta. Također, u Uputama je bio naveden i kontakt istraživača za dobivanje povratne informacije o rezultatima istraživanja, ako za tim postoji interes među ispitanicima.

Za potrebe ovoga istraživanja konstruiran je trodijelni upitnik. Uvodni se dio odnosio na opća pitanja o sociodemografskim obilježjima ispitanika, pri čemu je kao važan kriterij za uključivanje u studij bilo pitanje je li ispitanik tijekom studija slušao kolegij o normi hrvatskoga standardnog jezika, kako bismo bili sigurni da se ispitanici nisu znanstveno i stručno bavili hrvatskom sintaktičkom normom, na temelju čega predstavljaju prosječne govornike hrvatskoga jezika. Ispitanike koji su se izjasnili kako su tijekom studija slušali o normi hrvatskoga jezika nismo uključili u analizu podataka.

Drugi se dio odnosio na stavove o gramatici i normativnim priručnicima, a treći je obuhvaćao dva zadatka koja su propitivala jezičnu upotrebu, odnosno sintaktičku realizaciju glagola u službenoj komunikaciji. Konkretnije, dio koji se odnosio na stavove sadržavao je pitanja zatvorenoga tipa u obliku Likertove ljestvice (npr. *U kojoj se mjeri služite gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika?* s ponuđenom ljestvicom odgovora *nikad (1), rijetko (2), ponekad (3), često (4), uvijek (5)*) i izjava s kojima su trebali pokazati slaganje odnosno neslaganje označivanjem DA ili NE, ali i jedno pitanje otvorenoga tipa koje je tražilo ispitanike da navedu konkretan stav o određenoj vrsti normativnih priručnika ako on postoji. S druge strane, oba zadatka u trećemu dijelu uključivala su sljedećih 12 glagola: *preseliti se, raspravljati, smetati, svjedočiti, sličiti, raditi, brinuti se, lagati, kontaktirati, odmarati se, ovisiti, pomagati*. Dva su kriterija kojima smo se vodili prilikom odabira glagola. Osnovni je taj da njihova reakcija često u praktičnoj primjeni nije u skladu s

normativnim priručnicima, odnosno da su obrađeni u jezičnim savjetnicima i gramatikama (*Jezični savjetnik* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *Hrvatska školska gramatika*, jezični priručnik *Hrvatski na maturi* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje), pa su na temelju pregleda navedenih priručnika i odabrani. Drugi se kriterij ticao njihove čestote. Kako bismo suzili izbor glagola s obzirom na opseg ovoga rada, služili smo se Hrvatskim nacionalnim korpusom¹⁰ za utvrđivanje najfrekventnijih glagola.

Prvi zadatak u trećemu dijelu upitnika bio je zadatak jezične produkcije koji je od ispitanika tražio da od ponuđenih riječi sastave smislene rečenice prema tome kako se služe glagolima u javnoj komunikaciji (npr. u komunikaciji s nastavnikom na fakultetu, s nepoznatom službenom osobom, u oblikovanju službenoga dokumenta i sl.), s uputom da mogu slobodno promijeniti oblike riječi i glagolsko vrijeme te dodati riječi koje smatraju neophodnima, kao što su pomoćni glagol, zamjenica ili prijedlog, kako bi se pokazalo kako se reakcija navedenih glagola ostvaruje u upotrebi. Drugi je zadatak bio zadatak višestrukoga izbora, u kojem su ispitanici trebali od parova rečenica s normativno propisanom i nepropisanom reakcijom odabranih glagola izabrati onu koju bi upotrijebili u javnoj komunikaciji. Drugim riječima, zadatak ispitanika bio je odabrati onu rečenicu koja je sadržavala ili standardnu ili nestandardnu glagolsku reakciju, primjerice *Smeta mi nered u sobi* ili *Smeta me nered u sobi*. Kao što smo već naveli, ovaj je zadatak sadržavao iste glagole kao i prethodni, ali su rečenice odnosno rečenični dijelovi bili različiti kako bi se smanjila mogućnost da ispitanicima ispunjavanje upitnika izazove zamor i osjećaj dosade, a uslijedio je nakon zadatka sastavljanja rečenica kako bi se izbjegao utjecaj na jezičnu produkciju, s ciljem dobivanja što realnije upotrebe jezika.

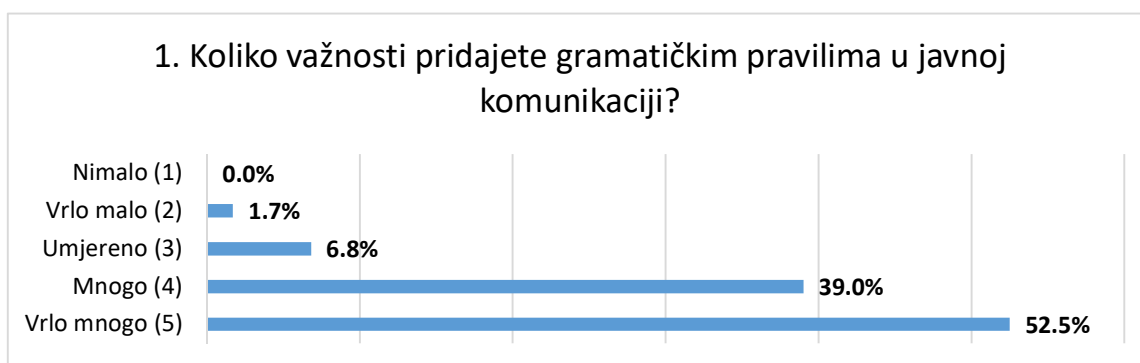
¹⁰ http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/first_form (pristupljeno 18. lipnja 2021.)

Vrijedi napomenuti da su ispitanici bili zamoljeni da se ne vraćaju na zadatke nakon što su ih riješili te da su na kraju mogli ostaviti dodatni komentar.

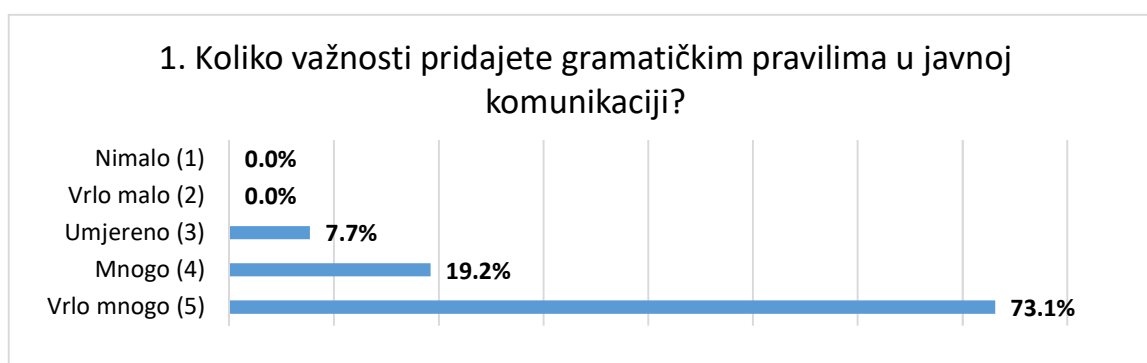
4. Rezultati istraživanja

Prvo pitanje (*Prikaz 1* i *Prikaz 2*) koje pripada dijelu upitnika o stavovima prema normativnim priručnicima odnosi se na pridavanje važnosti gramatičkim pravilima u službenoj komunikaciji među anketiranim mladima. Većina je ispitanika (62 ili 52,5 %) u eksperimentalnoj skupini izjavila da gramatičkim pravilima pridaje vrlo mnogo važnosti. Velik je broj i onih koji gramatičkim pravilima pridaju mnogo važnosti (46 ili 39 %) u odnosu na one koji im pridaju umjereno (8 ili 6,8 %) ili vrlo malo (2 ili 1,7 %) važnosti. U kontrolnoj skupini najveći se broj ispitanika (19 ili 73 %) izjasnio da gramatičkim pravilima pridaje vrlo mnogo važnosti, dok je daleko manje onih koji im pridaje mnogo (5 ili 19,2 %) ili umjereno (2 ili 7,7 %) važnosti.

Prikaz 1. Važnost gramatike u svakodnevnome životu (eksperimentalna skupina)

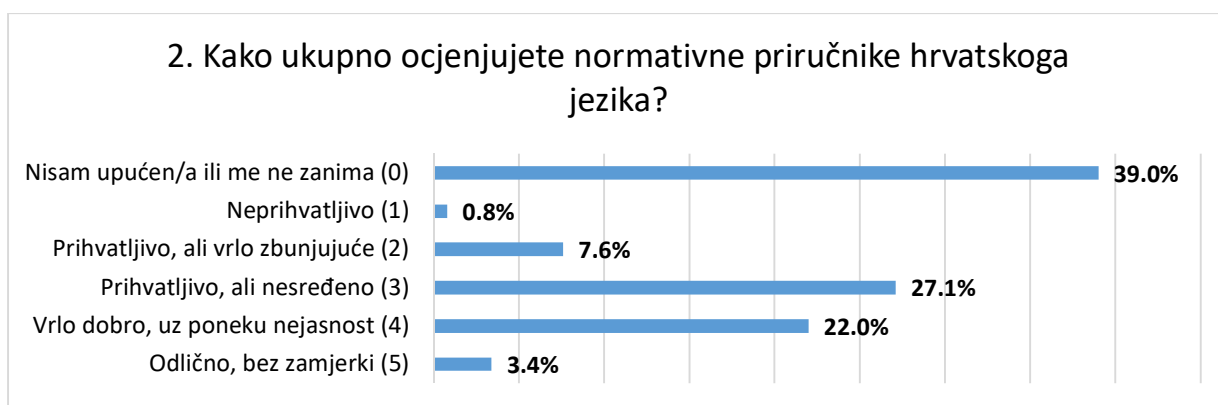

Prikaz 2. Važnost gramatike u svakodnevnome životu (kontrolna skupina)

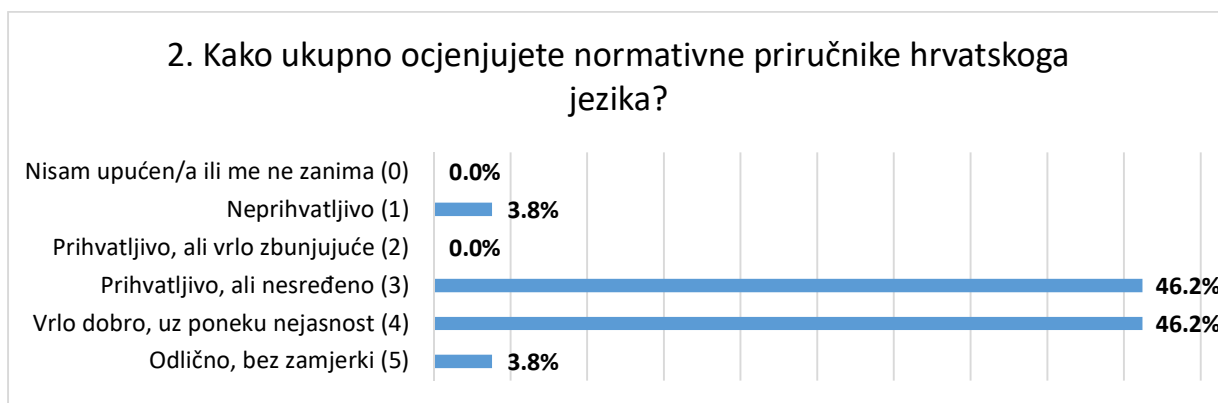

U drugome su pitanju (*Prikaz 3* i *Prikaz 4*) ispitanici ocijenili općenito normativne priručnike hrvatskoga jezika. Osim ocjena od 1 do 5 bilo je moguće odabrati 0 ako ispitanici nisu upućeni u normativne priručnike ili ih ta tema ne zanima, kako bi se što vjernije prikazalo stvarno stanje. Upravo je najviše ispitanika eksperimentalne skupine (46 ili 39 %) izrazilo da su neupućeni ili nezainteresirani. Nešto je manje ispitanika normativne priručnike ocijenilo ocjenom dobar (32 ili 27,1 %) i vrlo dobar (26 ili 22 %), dok je najmanje onih koji su ih ocijenili odličnim (4 ili 3,4 %) i nedovoljnim (1 ili 0,8 %). U kontrolnoj skupini prevladavaju ocjene dobar (12 ili 46,2 %) i vrlo dobar (12 ili 46,2 %), a tek pojedinci ocjenjuju normativne priručnike ocjenama nedovoljan (1 ili 3,8 %) i odličan (1 ili 3,8 %).

Prikaz 3. Ocjena normativnih priručnika hrvatskoga jezika (eksperimentalna skupina)

Prikaz 4. Ocjena normativnih priručnika hrvatskoga jezika (kontrolna skupina)

Usljedilo je opcionalno pitanje kojim se ispitalo imaju li ispitanici konkretan stav o kojoj vrsti priručnika. Ispitanici u eksperimentalnoj skupini nisu naveli nikakav stav o bilo kakvom jezičnom priručniku, odnosno pitanje su većinom ostavljali neriješenim, a četvero je ispitanika eksplicitno navelo da nemaju stav ili ne poznaju konkretan priručnik. S druge strane, pojedini ispitanici u kontrolnoj skupini naveli su svoje stavove, stoga ih prenosimo u izvornom obliku i u cijelosti:

„Smatram da i Matičin i Institutov pravopis donose neka dobra rješenja, u određenim se pravopisnim problemima koristim jednim, a u drugim drugim. Npr. konkretno mislim da je Matičin bolji u pogledu razgraničenja tekstnih konektora od modalnih izreza (pa sukladno tomu i pravilima pisanja zareza), pogotovo jer donosi njihov jasan pregled. Doduše, Institutov je dostupan na mreži i više uzima u obzir jezičnu zajednicu, pa mi se čini da je prihvaćeniji te da će se njegova upotreba ustaliti. Iako, eto, mislim da generalno Matičin ima bolja rješenja.” (Ispitanik 3)

„Jezični savjetnici znaju biti zbunjujući.” (Ispitanik 17)

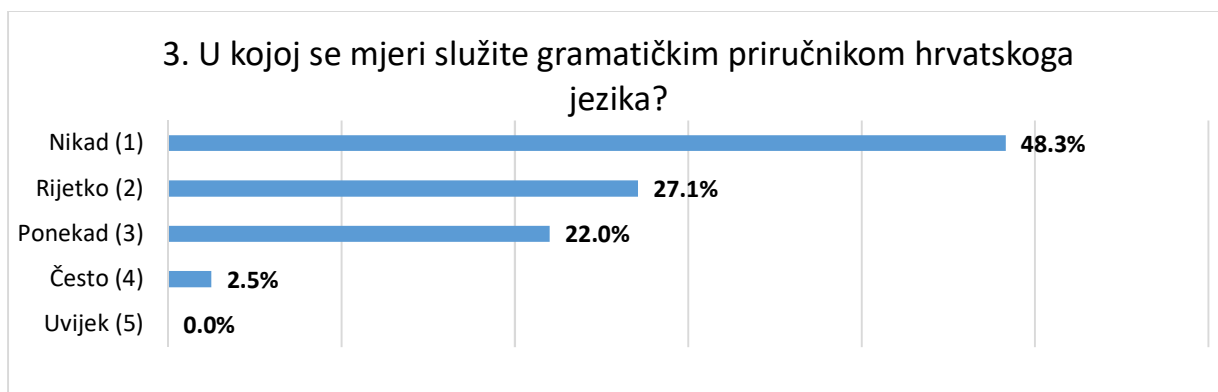
„Gramatika hrvatskoga jezika čiji su autori profesor Silić i profesor Pranjković je gramatika koju imam i koju sam kupila, njome se koristim. Smatram da je pregledna i konkretna, od velike koristi nama na fakultetu. Međutim, nekim su jezičnim pojavama autori pridali premalo pažnje.” (Ispitanik 18)

“Mislim da je stanje poprilično kaotično kada su pitanju pravopisi hrvatskoga jezika. Nekako mislim da njihov broj, a i način na koji su strukturirana i prezentirana pravopisna pravila samo zbunjuju govornike. Pravopis bi za potrebe prosječnih govornika trebao biti organiziran na jednostavniji i pregledniji način.” (Ispitanik 21)

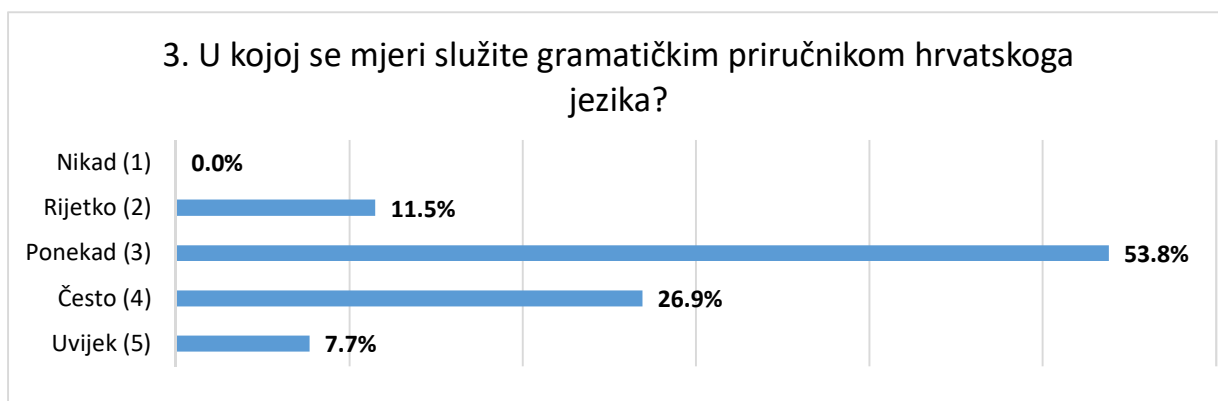
Treće pitanje (*Prikaz 5* i *Prikaz 6*) odnosilo se na učestalost služenja gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika. Ispitanici su na Likertovoj ljestvici mogli odabrati vrijednosti od 1 (nikad) do 5 (uvijek). U eksperimentalnoj skupini

prevladavaju oni koji se nikad ne koriste gramatikom (57 ili 48,3 %), a mnogo je i onih koji to čine rijetko (32 ili 27,1 %) ili ponekad (26 ili 22 %). Samo je troje ispitanika (2,5 %) koji se služe gramatikom često, a oni koji to čine uvijek nema. U kontrolnoj skupini prevladava odgovor *ponekad* (14 ili 53,8 %), a potom je najviše onih koji su izabrali *često* (7 ili 26,9 %). Troje ispitanika (11,5 %) gramatičkim priručnikom služi se rijetko, a dvoje (7,7 %) uvijek.

Prikaz 5. Učestalost služenja gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika (eksperimentalna skupina)

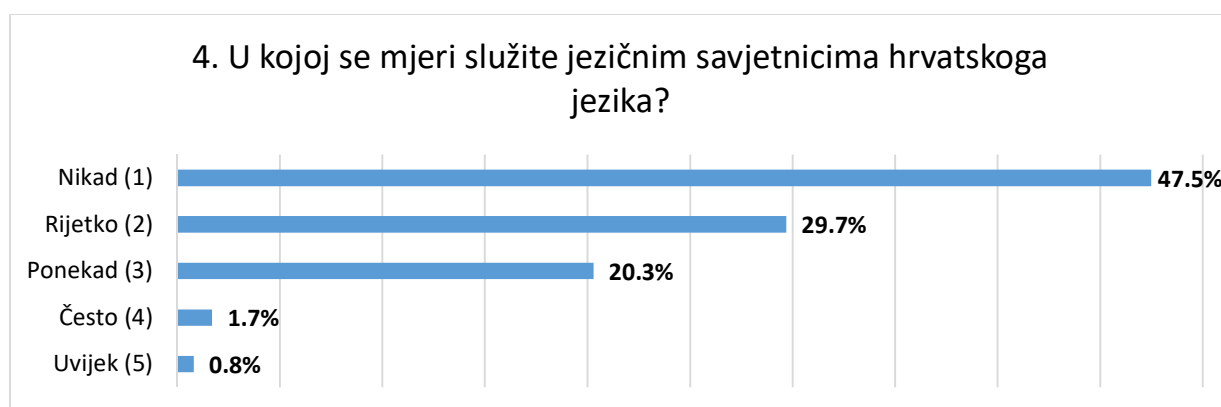
Prikaz 6. Učestalost služenja gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika (kontrolna skupina)

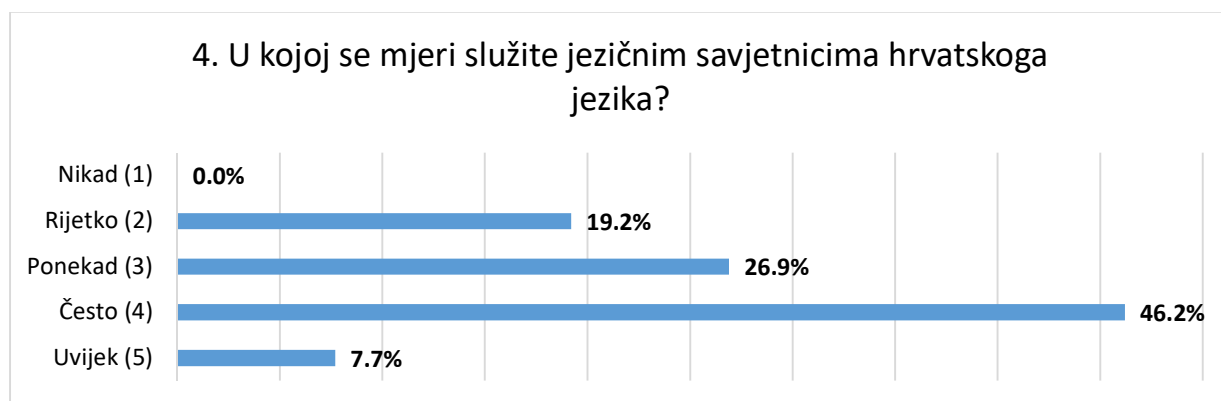
Četvrtim se pitanjem (*Prikaz 7* i *Prikaz 8*) provjeravala učestalost služenja jezičnim savjetnicima hrvatskoga jezika. Rezultati za kontrolnu skupinu gotovo su jednaki onima u prethodnome pitanju. Tako se najveći broj ispitanika (56 ili 47,5 %) jezičnim savjetnicima nikad ne služi te je manje onih koji se njima služe rijetko (35

ili 29,7 %) i ponekad (24 ili 20,3 %), a najmanje onih koji to čine često (2 ili 1,7 %) ili uvijek (1 ili 0,8 %). U kontrolnoj je skupini najveći broj onih ispitanika koji se jezičnim priručnicima koriste često (12 ili 46,2 %), zatim je manje onih koji to čine ponekad (7 ili 26,9 %) i rijetko (5 ili 19,2 %), a samo dvoje (7,7 %) uvijek.

Prikaz 7. Učestalost služenja jezičnim savjetnicima hrvatskoga jezika (eksperimentalna skupina)

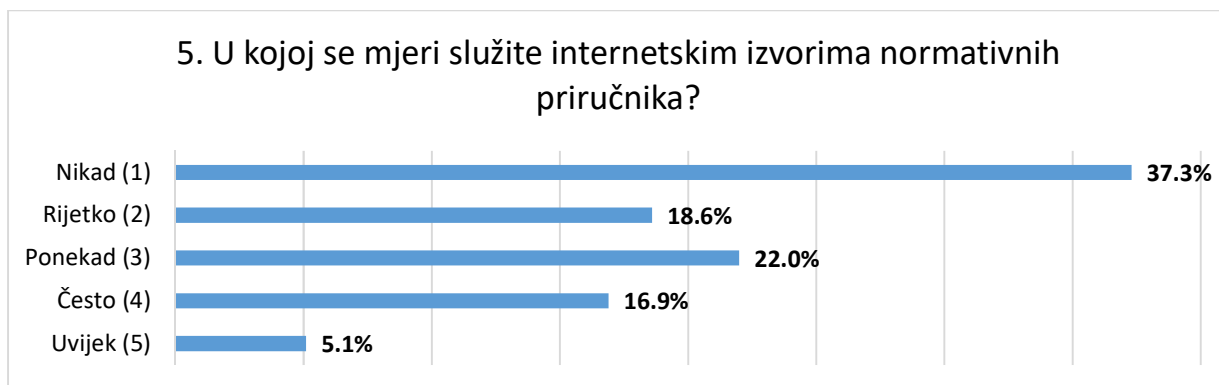
Prikaz 8. Učestalost služenja jezičnim savjetnicima hrvatskoga jezika (kontrolna skupina)

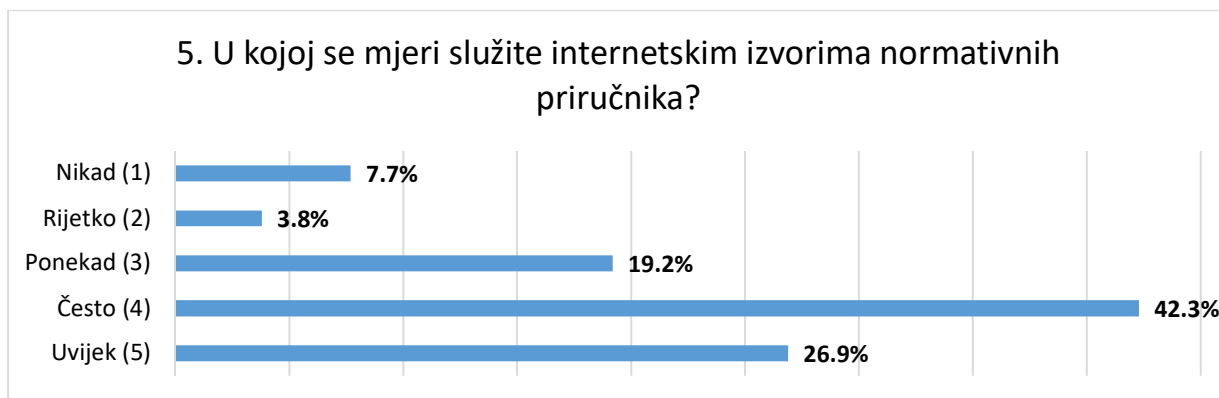
U petom su pitanju (*Prikaz 9* i *Prikaz 10*) ispitanici pokazali u kojoj se mjeri služe mrežnim izdanjima normativnih priručnika. U eksperimentalnoj skupini najveći je broj onih koji se njima ne služe nikad (44 ili 37,3 %). Onih koji se njima služe rijetko je 22 ili 18,6 %, ponekad 26 ili 22 %, često 20 ili 16,9 %, a onih koji se njima koriste uvijek je najmanje (6 ili 5,1 %). S druge strane, u kontrolnoj je skupini

prevladao odgovor *često* (11 ili 42,3 %). Sedmero ispitanika izjavilo je da se njima služe uvijek (26,9 %), petero ponekad (19,2 %), a malen je broj onih koji to čine rijetko (1 ili 3,8 %) ili nikad (2 ili 7,7 %).

Prikaz 9. Učestalost služenja mrežnim izvorima normativnih priručnika (eksperimentalna skupina)

Prikaz 10. Učestalost služenja mrežnim izvorima normativnih priručnika (kontrolna skupina)

Sljedeće je pitanje bilo opcionalno, namijenjeno onim ispitanicima koji su na prethodno pitanje odgovorili da se mrežnim izvorima normativnih priručnika služe rijetko ili češće, a odnosilo se na ispitivanje konkretnih internetskih izvora. Drugim riječima, ispitanici su trebali navesti kojim se mrežnim izvorima normativnih

priručnika u širem smislu koriste. Tako su najčešće navodili Hrvatski jezični portal¹¹, zatim mrežne resurse Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, uključujući Hrvatski pravopis¹², Školski rječnik hrvatskoga jezika¹³ i Hrvatsku školsku gramatiku¹⁴, a također su se ovdje našle i stranice kao što su Hrvatska enciklopedija¹⁵ Leksikografskoga zavoda *Miroslav Krleža*, tražilica Kontekst.io¹⁶ za pretraživanje sinonima (u hrvatskome, slovenskome i srpskome jeziku) te alat za provjeru pravopisa Ispravi.me¹⁷, iako ih ne ubrajamo u izvorna mrežna izdanja normativnih priručnika. Nekolicina je ispitanika odgovorila da ne poznaju konkretne mrežne stranice normativnih priručnika, već u slučaju nedoumice pretražuju Google i oslanjaju se na rezultate koje nađu pri vrhu otvorene stranice. Ispitanici u kontrolnoj skupini također su istaknuli navedene mrežne stranice, osim Konteksta.io, uz dodatak Jezičnog savjetnika¹⁸, Hrvatske jezične riznice¹⁹, Bolje je hrvatski!²⁰, Kolokacijske baze hrvatskoga jezika²¹, Strune – Hrvatskog strukovnog nazivlja²² i mobilne aplikacije *555+ jezičnih savjeta* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje te Hrvatskoga morfološkog leksikona²³.

Šestim su se pitanjem u užem smislu istraživali stavovi prema hrvatskim gramatičkim priručnicima, odnosno u ovome su se pitanju ispitala konkretnije i preciznije oblikovana mišljenja predstavljena kao četiri izjavne tvrdnje, koje su ispitanici mogli ili potvrditi ili opovrgnuti. Stavovi prema tim tvrdnjama prikazani su *Prikazom 11* i *Prikazom 12*.

¹¹ <https://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹² <https://pravopis.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹³ <http://rjecnik.hr> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁴ <https://gramatika.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁵ <https://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁶ <https://www.kontekst.io/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁷ <https://ispravi.me/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁸ <https://jezicni-savjetnik.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

¹⁹ <http://riznica.ihj.hr> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

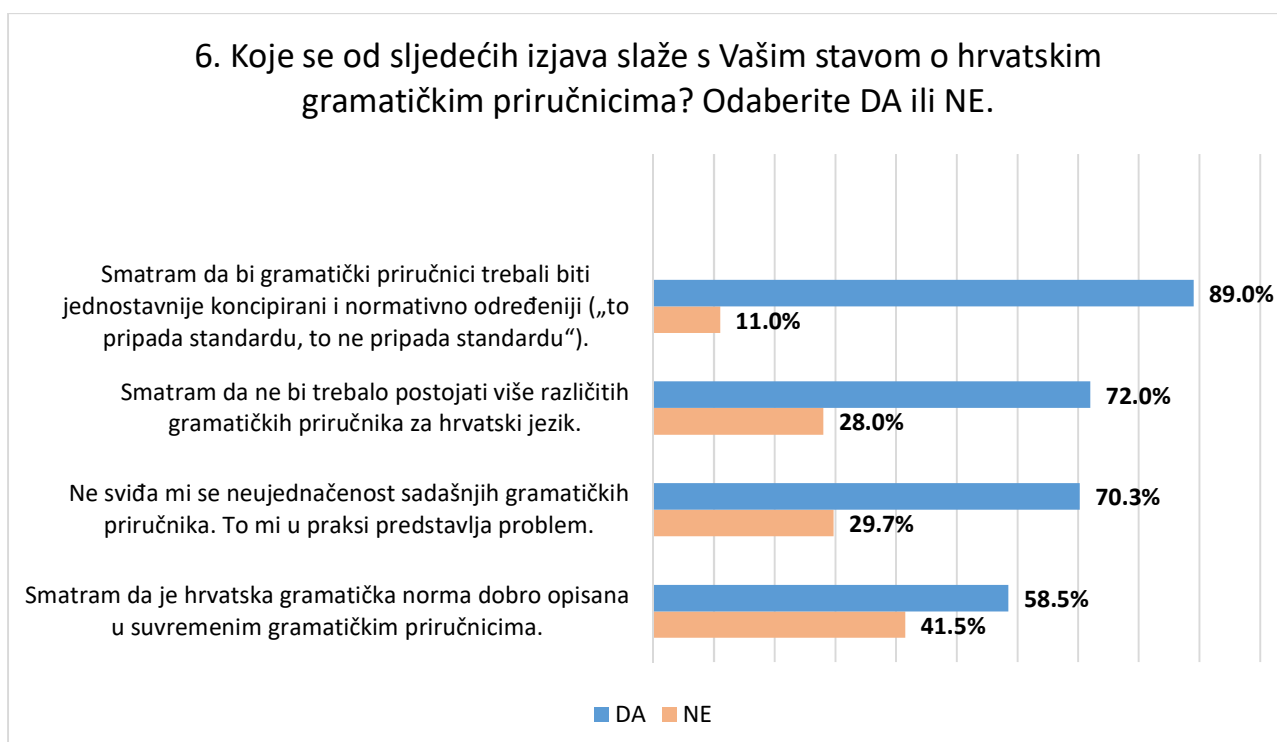
²⁰ <http://bolje.hr> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

²¹ <http://ihj.hr/kolokacije/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

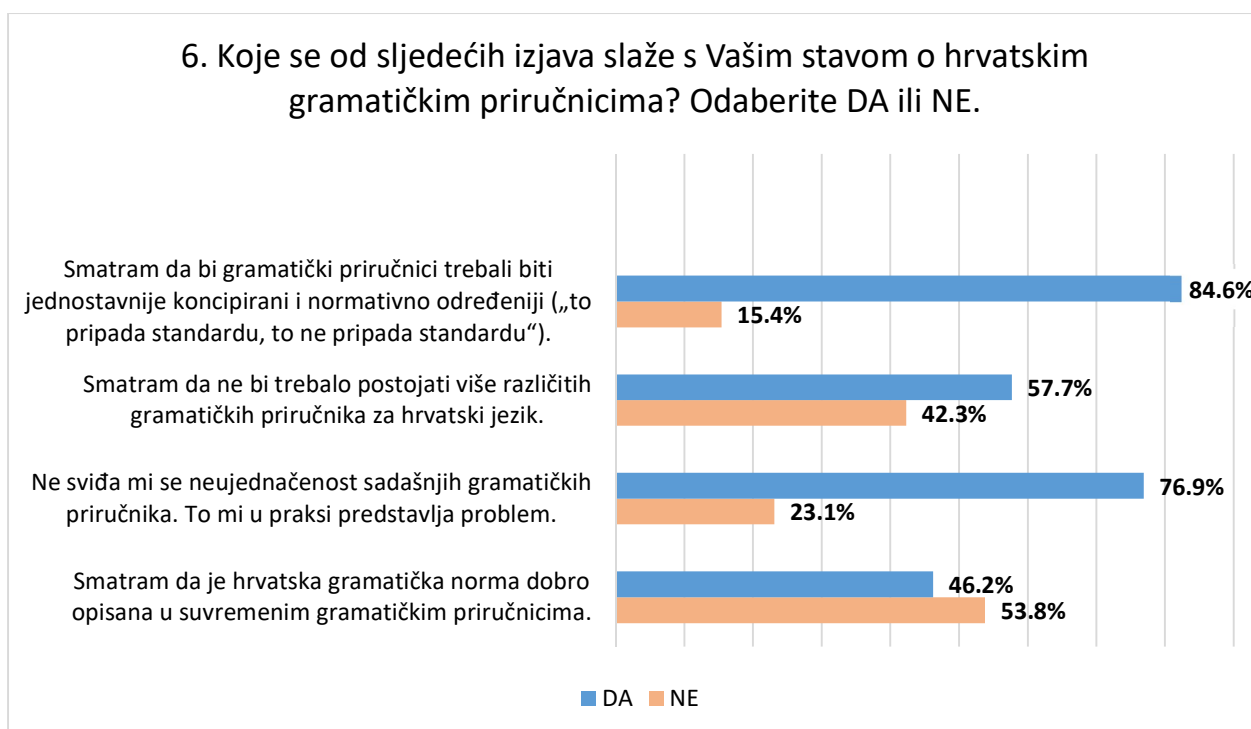
²² <http://struna.ihj.hr/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

²³ <http://hml.ffzg.hr/hml/> (pristupljeno 29. lipnja 2021.)

Prikaz 11. Stavovi prema hrvatskim gramatičkim priručnicima (eksperimentalna skupina)

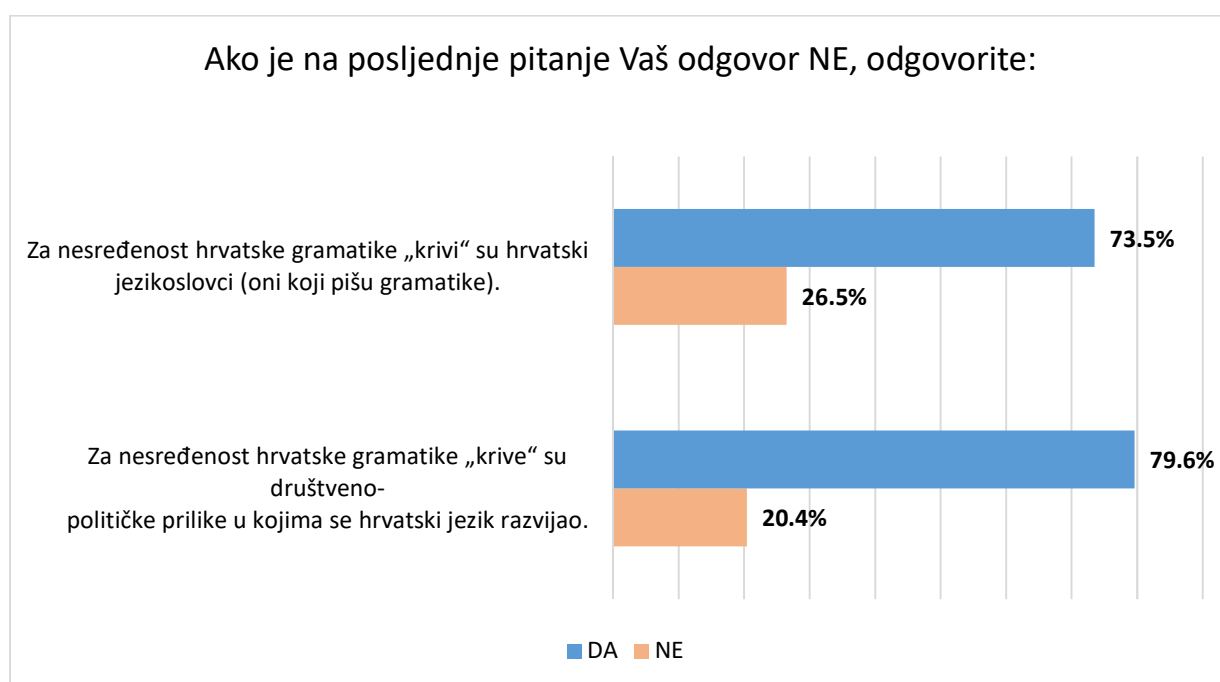

Prikaz 12. Stavovi prema hrvatskim gramatičkim priručnicima (kontrolna skupina)

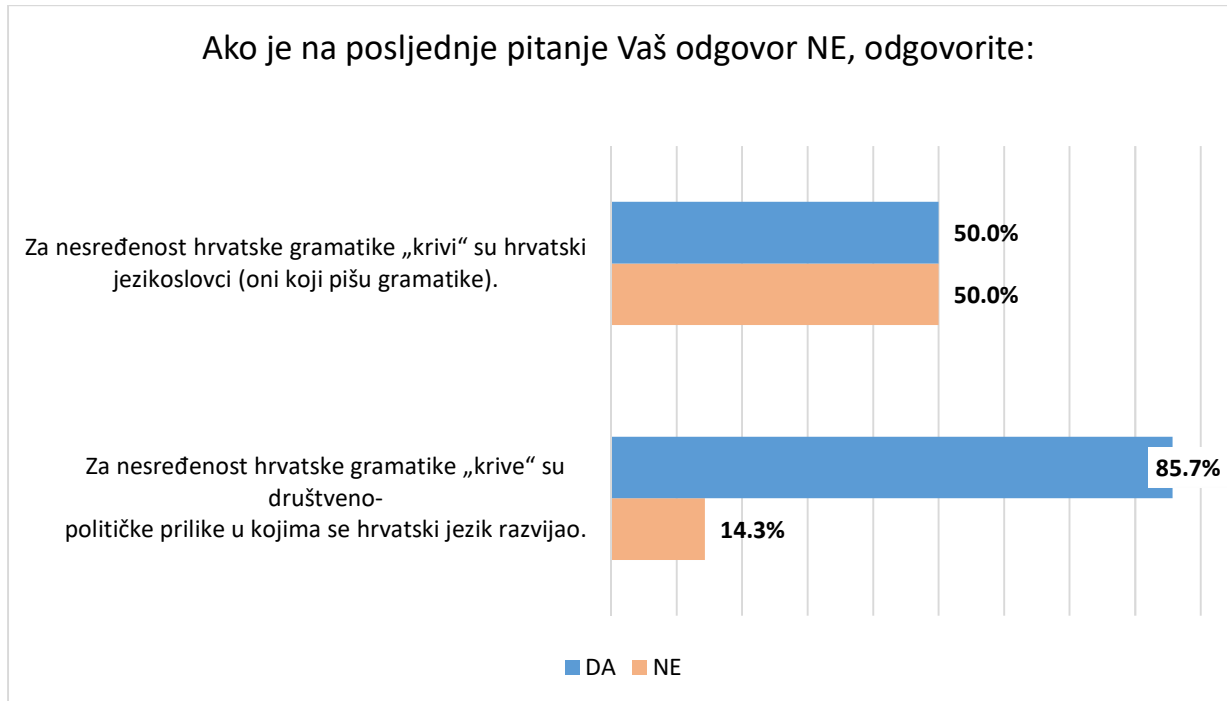

Na kraju prvoga dijela upitnika bilo je pitanje koje se ticalo onih ispitanika koji se nisu složili sa zadnjom izjavom u prethodnome pitanju, dakle s tvrdnjom *Smatram da je hrvatska gramatička norma dobro opisana u suvremenim gramatičkim priručnicima*, a odnosilo se na konkretnija mišljenja o potencijalnim razlozima nesređenosti hrvatskih gramatičkih priručnika. Takvih je u eksperimentalnoj skupini bilo 49 odnosno 41,5 %, a u kontrolnoj 14 odnosno 53,8 %. *Prikazom 13* i *Prikazom 14* predstavljeno je slaganje ili neslaganje s dvama postavljenim mišljenjima.

Prikaz 13. Stavovi prema mogućim razlozima za nesređenost hrvatskih gramatičkih priručnika (eksperimentalna skupina)

Prikaz 14. Stavovi prema mogućim razlozima za nesređenost hrvatskih gramatičkih priručnika (kontrolna skupina)

Drugi se dio upitnika odnosio na zadatke o sintaktičkoj realizaciji glagola, odnosno na jezičnu produkciju, pri čemu se ispitala realizacija glagolske rekcije. U prvome su zadatku ispitanici sastavljali smislene rečenice od ponuđenih riječi dodajući riječi koje smatraju neophodnima. Cilj je zadatka bio navesti ispitanike da u sastavljenim rečenicama ostvare rekciju navedenih glagola, bilo propisanu, bilo nepropisanu, što su i bila očekivana rješenja. Međutim, zbog nedovoljno precizno sastavljenog upitnika u nekim smo primjerima od pojedinih ispitanika dobili neočekivane, odnosno neprihvatljive rezultate s obzirom na cilj istraživanja (takvih je odgovora sveukupno bilo oko 5 %). Naime, u nekim slučajevima nismo mogli određena rješenja uključiti u analizu rezultata jer nisu bila dijelom našeg područja istraživanja, a oni podrazumijevaju rečenice u kojima ispitanici nisu ostvarili glagolsku rekciju, iako su njihova rješenja bile mahom gramatički prihvatljive rečenice. Takvi slučajevi uključuju primjere u kojima su glagoli upotrijebljeni u

drugome obliku (npr. *On planira preseljenje* umjesto *On se preselio*), značenje je rečenice u potpunosti promijenjeno (npr. *Mi svjedočimo o čudu* umjesto *Mi svjedočimo čudu*), izbjegnuta je realizacija tražene glagolske rekcije (npr. *Krećemo s pomaganjem jačanja duha i tijela* umjesto *Kretanje pomaže jačanju duha i tijela*) ili je glagol zamijenjen glagolom bliskog ili istog značenja, a zahtijeva dopunu u drugom padežu od izvornoga glagola (npr. *Moj brat ne nalikuje majci* umjesto *Moj brat ne sličī majci*). Unatoč tome navodimo sve takve *neprihvatljive* primjere, koje smo kategorizirali oznakom *Ostalo* radi preglednosti izlaganja rezultata u slikovnim prikazima (grafikonima). Dakako, navodimo i sve primjere koje smo prihvatili i uključili u analizu, a to su sve one rečenice u kojima je razvidna glagolska rekcija, koje su u skladu sa značenjem ciljane rečenice ili u kojoj se ostvaruje rekcija zadanog glagola, bez obzira na glagolsko vrijeme i dodane riječi koje nisu neophodne, što je u skladu i s uputom da se rečenice mogu tvoriti u bilo kojem glagolskom vremenu. Drugim riječima, u pojedinim je situacijama rečenica odstupala od očekivane, što je rezultiralo neočekivanim rješenjem. Ipak, ako je i u takvim slučajevima razvidna glagolska rekcija, rečenicu smo uzeli u obzir.

Dakle, rješenja koja ovdje navodimo, a ne pripadaju skupini *Ostalo*, jesu ili standardna (odnosno propisana – u skladu s normativnim priručnicima) ili nestandardna (nepropisana), ujedno značajna s obzirom na namjeru našega istraživanja. U izlaganju rezultata rješenja stoga grupiramo u kategorije *Standardno*, *Nestandardno* i *Ostalo*, dok se u raspravi detaljnije dotičemo toga što je određeno standardnim odnosno propisanim oblicima u normativnim priručnicima za svaki pojedini glagol. Vrijedi napomenuti da u bilješkama navodimo sva prihvaćena i neprihvaćena rješenja za eksperimentalnu i kontrolnu skupinu zajedno.

Kada je riječ o glagolu *preseliti se*, najveći je broj ispitanika (94 ili 79,7 %) ostvario standardnu²⁴ rekciju (*preseliti se*), a nestandardnu²⁵ (*preseliti – bez zamjenice se*) je ostvarilo njih 23 ili 19,5 %. *Neprihvatljivih*²⁶ je rješenja bilo 0,8 % (1 ispitanik). U kontrolnoj je skupini većina ispitanika također ostvarila standardnu rekciju (21 ili 80,8 %), dok je nestandardnu ostvarilo njih 5 ili 19,2 % (*Prikaz 15*).

Kod glagola *raspravljati* gotovo su svi ispitanici (113 ili 95,8 %) naveli standardnu²⁷ rekciju (*raspravljati o kome/čemu*), odnosno samo je nekolicina upotrijebila nestandardnu²⁸ rekciju (*raspravljati koga/što* 4 ili 3,4 % i *raspravljati za koga/što* 1 ili 0,8 % ispitanika). Slična je situacija i u kontrolnoj skupini, gdje je 25 ili 96,2 % ispitanika ostvarilo standardnu, odnosno 1 ili 3,8 % nestandardnu rekciju (*Prikaz 16*).

²⁴ Prihvaćena standardna rješenja: *On se preselio u novi stan, On će se preseliti u novi stan, On se je preselio u novi stan, On se želi preseliti u novi stan, Marko se preselio u novi stan, On se seli u novi stan, On se treba preseliti u novi stan.*

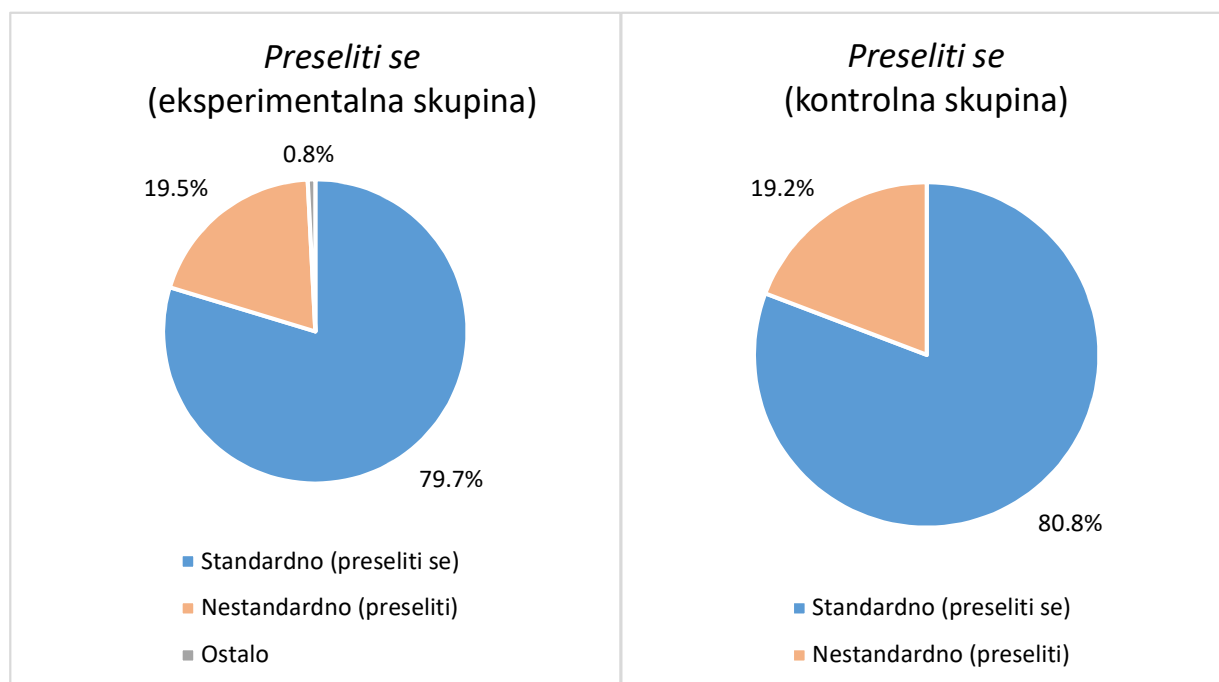
²⁵ Prihvaćena nestandardna rješenja: *On je preselio u novi stan, On će preseliti u novi stan, Marko je preselio u novi stan, On seli u novi stan, On preseljava u novi stan, Preselio je u novi stan.*

²⁶ Neprihvaćeno rješenje: *On planira preseljenje.* Ovdje je riječ o potpuno neočekivanoj rečenici zbog promijenjenog značenja i oblika glagola (upotrijebljena je glagolska imenica).

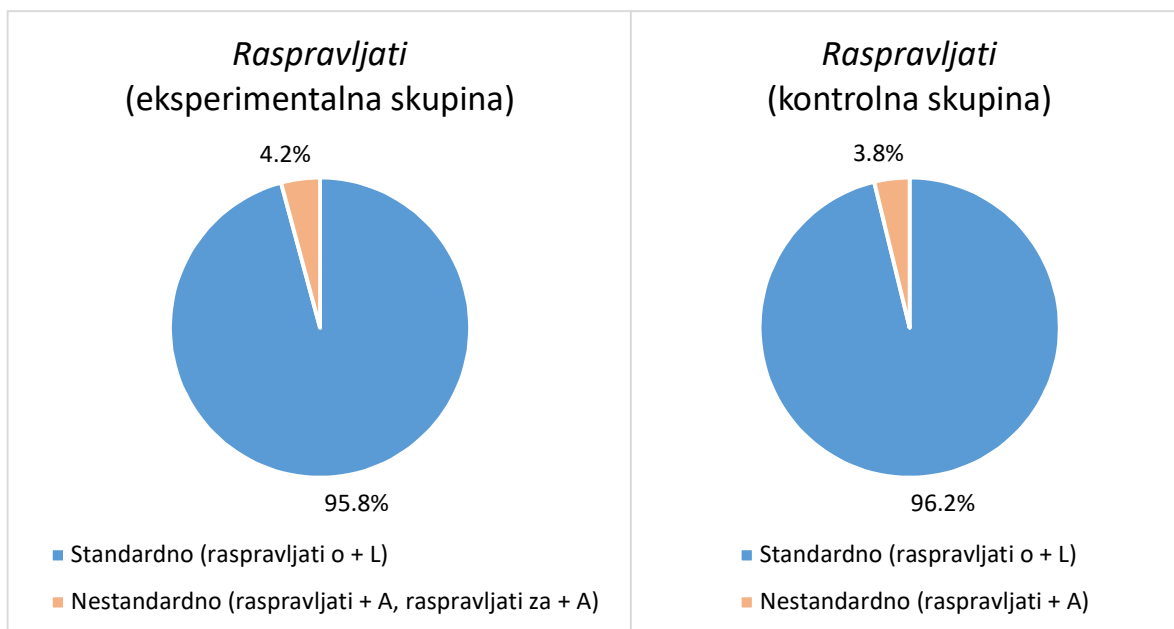
²⁷ Prihvaćena standardna rješenja: *Saborski zastupnici raspravljaju o državnom proračunu, Saborski zastupnici su raspravljali o državnom proračunu, Saborski zastupnici će raspravljati o državnom proračunu, Nadam se da će saborski zastupnici raspravljati o državnom proračunu, Saborski zastupnici ne raspravljaju o državnom proračunu, Saborski zastupnici raspravljaju o temi državnog proračuna, Saborski zastupnici su raspravljali o donesenom državnom proračunu, O državnom proračunu raspravljaju saborski zastupnici, Saborski zastupnici sutra će raspravljati o državnom proračunu, Saborski zastupnici raspravljahu o državnom proračunu, Saborski zastupnici su bili raspravljali o državnom proračunu.*

²⁸ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Saborski zastupnici raspravljaju državni proračun, Saborski zastupnici će raspravljati državni proračun, Saborski zastupnici su raspravljali za državni proračun.* Oblik *raspravljati za koga/što* u potpunosti je nestandardan koji se ovdje očituje kao individualna promjena. Iako nije opisan u normativnim priručnicima, svrstali smo ga u kategoriju *Nestandardno* jer je razvidna glagolska rekcija. Pretpostavljamo kako ispitanik razmišlja i piše na stranome jeziku, vjerojatno engleskome, stoga se ovakva sintaktička konstrukcija pojavila u ovome primjeru.

Prikaz 15. Rekcija glagola *preseliti se* u zadatku jezične produkcije

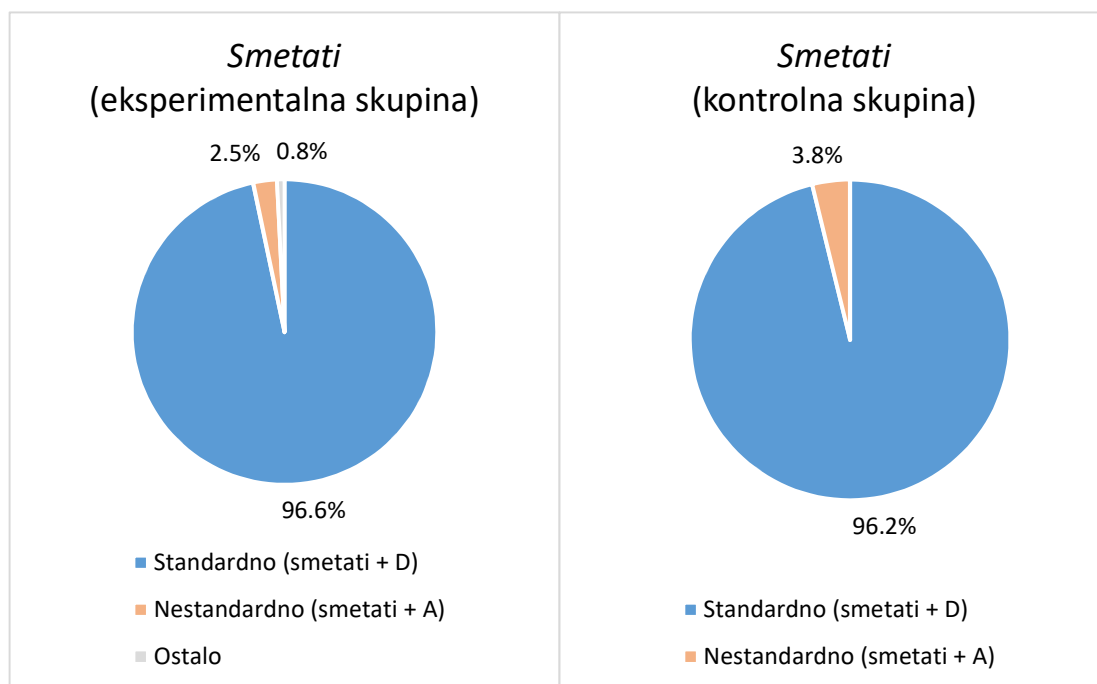

Prikaz 16. Rekcija glagola *raspravljati* u zadatku jezične produkcije

Što se tiče glagola *smetati*, 114 ili 96,6 % ispitanika upotrijebilo je standardnu²⁹ rekciju (*smetati komu/čemu*), 3 ili 2,5 % nestandardnu³⁰ (*smetati koga/što*), a 1 ili 0,8 % proizveo je *neprihvatljivu*³¹ rečenicu. U kontrolnoj skupini standardnu je rekciju navelo 25 ili 96,2 % ispitanika, a nestandardnu 1 ili 3,8 % (Prikaz 17).

Prikaz 17. Rekcija glagola *smetati* u zadatku jezične produkcije

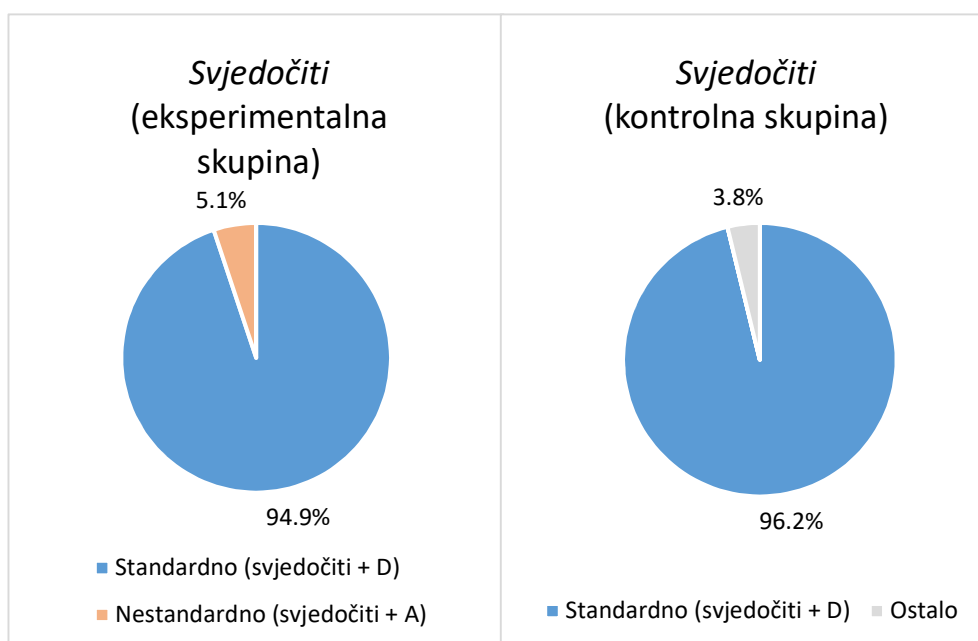
²⁹ Prihvaćena standardna rješenja: *Luki smeta buka, Stanovnicima u luci smeta buka, U luci mi smeta buka, Luki jako smeta glasna buka, Lučka buka mi smeta, Luki je smetala buka, Kada boravim u luci smeta mi buka, Luki će smetati buka, Luki uvijek smeta buka dok uči, Buka smeta Luki.*

³⁰ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Luku je smetala buka, Luku smeta buka.*

³¹ Neprihvaćeno rješenje: *Lučka buka smeta.* Ovo rješenje nije uzeto u obzir jer nije razvidan koji od oblika tražene glagolske rekcije.

Također su kod glagola *svjedočiti* gotovo svi ispitanici (112 ili 94,9 %) ostvarili standardnu³² rekciju (*svjedočiti komu/čemu*), dok je nestandardnu³³ (*svjedočiti koga/što*) 6 ili 5,1 %. U kontrolnoj skupini slučaj je isti – 25 ili 96,2 % navelo je standardnu rekciju, a 1 ispitanik (3,8 %) proizveo je *neprihvatljiv*³⁴ primjer. Nestandardnu rekciju kontrolna skupina nije realizirala (*Prikaz 18*).

Prikaz 18. Rekcija glagola *svjedočiti* u zadatku jezične produkcije

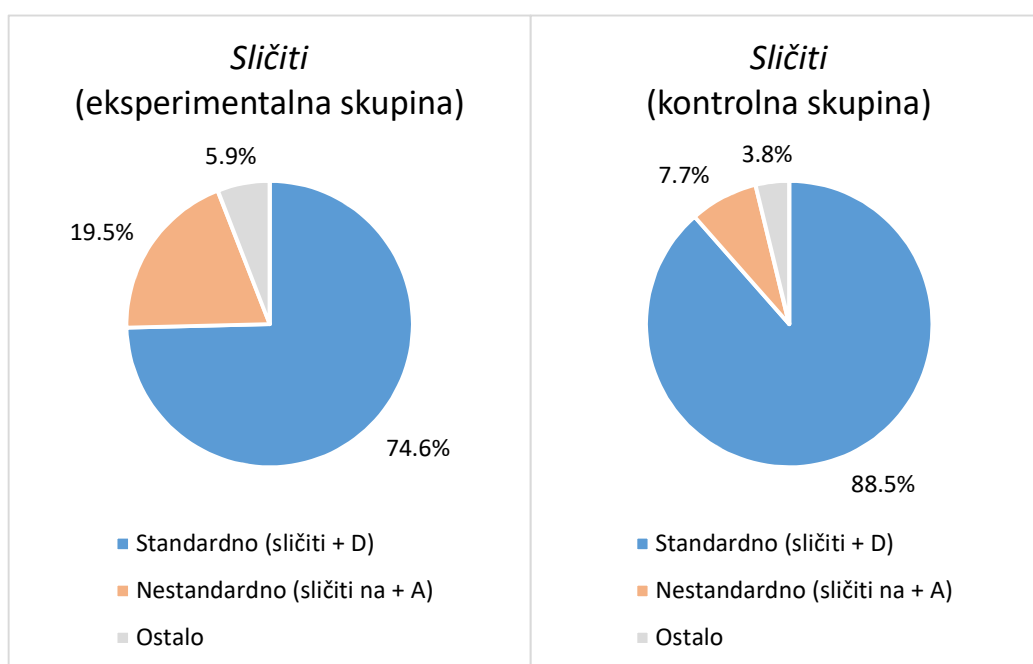
³² Prihvaćena standardna rješenja: *Mi smo svjedočili čudu, Mi svjedočimo čudu, Svjedočili smo čudu, Mi ćemo svjedočiti čudu, Svjedočimo čudu, Mi smo posvjedočili čudu, Mi svjedočismo čudu, Mi nismo svjedočili čudu, Mi ćemo svjedočiti čudu, Mi svaki dan svjedočimo čudima, Mi smo svjedočile čudu, Svjedočimo čudu.*

³³ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Mi svjedočimo čudo, Mi ćemo svjedočiti čudo, Svjedočili smo čudo, Mi smo svjedočili čudo.*

³⁴ Neprihvaćeno rješenje: *Mi svjedočimo o čudu.* Ovaj primjer nije uključen u analizu zato što je značenje promijenjeno.

Kada je riječ o glagolu *sličiti*, najveći je broj ispitanika (88 ili 74,6 %) ostvario standardnu³⁵ rekciju (*sličiti komu/čemu*), a nestandardnu³⁶ (*sličiti na koga/što*) 23 ili 19,5 %. *Neprihvaćenih*³⁷ odgovora bilo je 7 ili 5,9 %. U kontrolnoj je skupini standardnu rekciju upotrijebilo 23 ili 88,5% ispitanika, nestandardnu 2 ili 7,7 % te je 1 ili 3,8 % proizveo nerelevantnu rečenicu (*Prikaz 19*).

Prikaz 19. Rekcija glagola *sličiti* u zadatku jezične produkcije

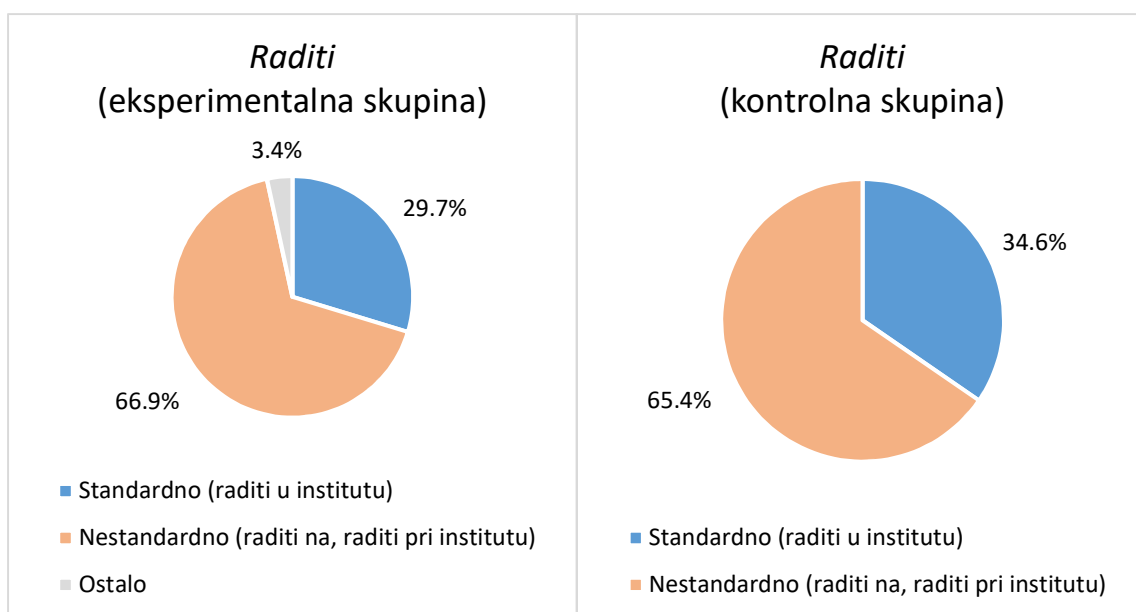
³⁵ Prihvaćena standardna rješenja: *Moj brat sličići majci, Moj brat sličići našoj majci, Moj brat sličići svojoj majci, Moj brat sličići mojoj majci, Moj brat jako sličići majci, Moj brat sličići mami, Moj brat poprilično sličići majci, Moj brat jako sličići majci.*

³⁶ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Moj brat sličići na majku, Moj brat sličići na našu majku, Moj brat jako sličići na našu majku, Moj brat sličići na mamu.*

³⁷ Neprihvaćena rješenja: *Moj brat je sličićan majci, Moj brat je sličićniji majci, Moj brat ne nalikuje majci, Moj brat i majka sličiće.* U prve dvije rečenice očituje se različit oblik predikata od zadanoga, dok je u trećoj rečenici posve drugi glagol upotrijebljen, kojemu je propisana druga rekcija (v. Raspravu). U posljednjoj rečenici glagolska rekcija nije razvidna.

Kod glagola *raditi* standardnu³⁸ je rekciju (*raditi u institutu*) ostvario manji broj ispitanika (35 ili 29,7 %), odnosno nestandardnu³⁹ je ostvarila većina (79 ili 66,9 %: *raditi na institutu* 78 ili 66,1 % i *raditi pri institutu* 1 ili 0,8 %). *Neprihvatljivih*⁴⁰ je odgovora bilo 4 ili 3,4 %. U kontrolnoj skupini standardnu je rekciju upotrijebilo 9 ili 34,6 % ispitanika, a nestandardnu 17 ili 65,4 % (*raditi na institutu* 15 ili 57,7 % i *raditi pri institutu* 2 ili 7,7 %) (Prikaz 20).

Prikaz 20. Rekcija glagola *raditi* u zadatku jezične produkcije

Što se tiče glagola *brinuti se*, u obzir smo uzimali dvije standardne rekcije zbog valjanih različitih značenja, pa tako i dvije nestandardne, što iscrpnije objašnjavamo u raspravi. Zasad valja napomenuti da nam je glavni kriterij bio to da se *brinuti se* realizira kao povratni glagol, neovisno o značenju dopuna kojima otvara

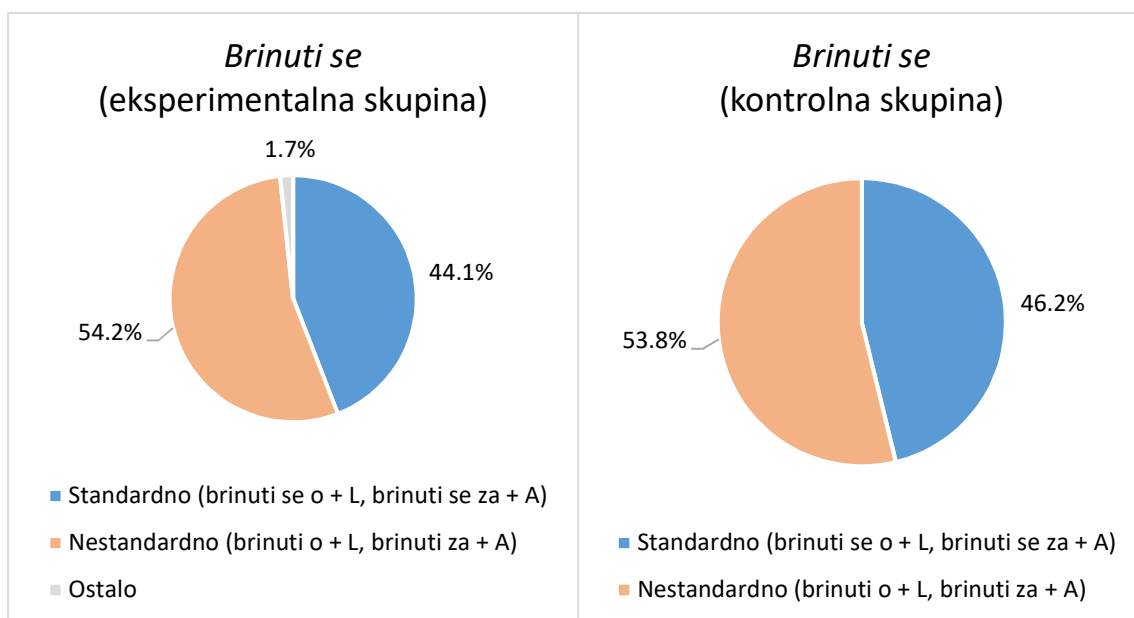
³⁸ Prihvaćena standardna rješenja: *Fizičari rade u institutu, Fizičari mogu raditi u institutu, Fizičari će raditi u institutu.*

³⁹ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Fizičari rade na institutu, Fizičari će raditi na institutu, Fizičari rade pri institutu.*

⁴⁰ Neprihvaćena rješenja: *Fizičari rade institut, Fizičari rade za institut.* U prvome se primjeru ne očituje glagolska rekcija, a u drugome je posrijedi promijenjeno značenje rečenice od ispitivane.

mjesto. Tako je standardnu⁴¹ rekaciju ostvarilo 52 ili 44,1 % ispitanika (*brinuti se o kome/čemu* 38 ili 32,2 % i *brinuti se za koga/što* 14 ili 11,9 %), a nestandardnu⁴² 64 ili 54,2 % (*brinuti o kome/čemu* 56 ili 47,5 % i *brinuti za koga/što* 8 ili 6,8 %). Dvije (1,7 %) su rečenice bile *neprihvatljive*⁴³. U kontrolnoj je skupini 12 ili 46,2 % navelo standardnu rekaciju (*brinuti se o kome/čemu* 9 ili 34,6 % i *brinuti se za koga/što* 3 ili 11,5 %), odnosno nestandardnu 14 ili 53,8 % ispitanika (*brinuti o kome/čemu* 13 ili 50 % i *brinuti za koga/što* 1 ili 3,8 %) (Prikaz 21).

Prikaz 21. Rekacija glagola *brinuti se* u zadatku jezične produkcije

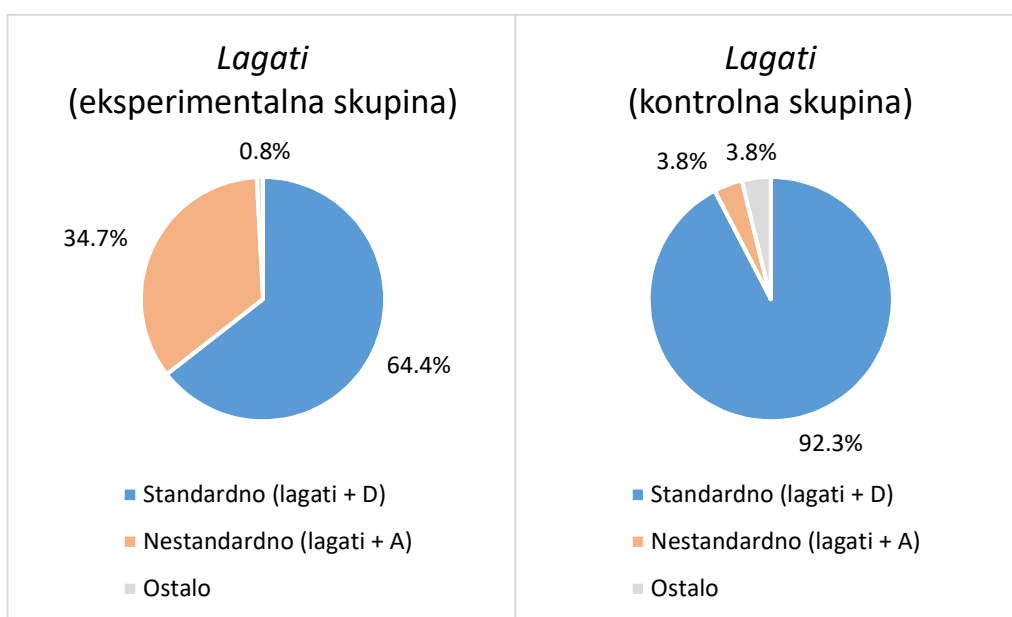
⁴¹ Prihvaćena standardna rješenja: *Majka se brine o sinu, Majka se brinula o sinu, Majka će se brinuti o sinu, Majka se brine o neodgovornom sinu, Majka se brine za sina, Majke se uvijek brinu za sinove, Majka će se brinuti za sina.*

⁴² Prihvaćena nestandardna rješenja: *Majka brine o sinu, Majka brine o svome sinu, Majka mora brinuti o sinu, Majka brine za sina, Majka brine za svog sina.*

⁴³ Neprihvaćena rješenja: *Majka brani sinu, Majka je zabrinuta zbog sina.* U prvome je primjeru vjerojatno riječ o pogrešno pročitanoj glagolu, a u drugome se očituje drugi predikat.

Nadalje, standardnu⁴⁴ rekciju glagola *lagati* (*lagati komu/čemu*) upotrijebila je većina ispitanika (76 ili 64,4 %), nestandardnu⁴⁵ (*lagati koga/što*) 41 ili 34,7 %, dok je 1 ili 0,8 % proizvelo *neprihvatljivu*⁴⁶ rečenicu. U kontrolnoj su skupini gotovo svi ostvarili standardnu rekciju (24 ili 92,3 %), dok je 1 ispitanik ili 3,8 % ostvario nestandardnu, odnosno 1 ili 3,8 % *neprihvatljiv*⁴⁷ primjer (*Prikaz 22*).

Prikaz 22. Rekcija glagola *brinuti se* u zadatku jezične produkcije

Kada je riječ o glagolu *kontaktirati*, nijedan ispitanik u eksperimentalnoj skupini nije naveo standardnu rekciju (*kontaktirati s kime*). Drugim riječima, 117 ili 99,2% ispitanika ostvarilo je nestandardnu⁴⁸ rekciju (*kontaktirati koga*), a 1 ili 0,8 %

⁴⁴ Prihvaćena standardna rješenja: *Marin laže Ivi, Marin je lagao Ivi, Marin lagaše Ivi, Marin nije lagao Ivi.*

⁴⁵ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Marin laže Ivu, Marin je lagao Ivu, Marin će lagati Ivu.*

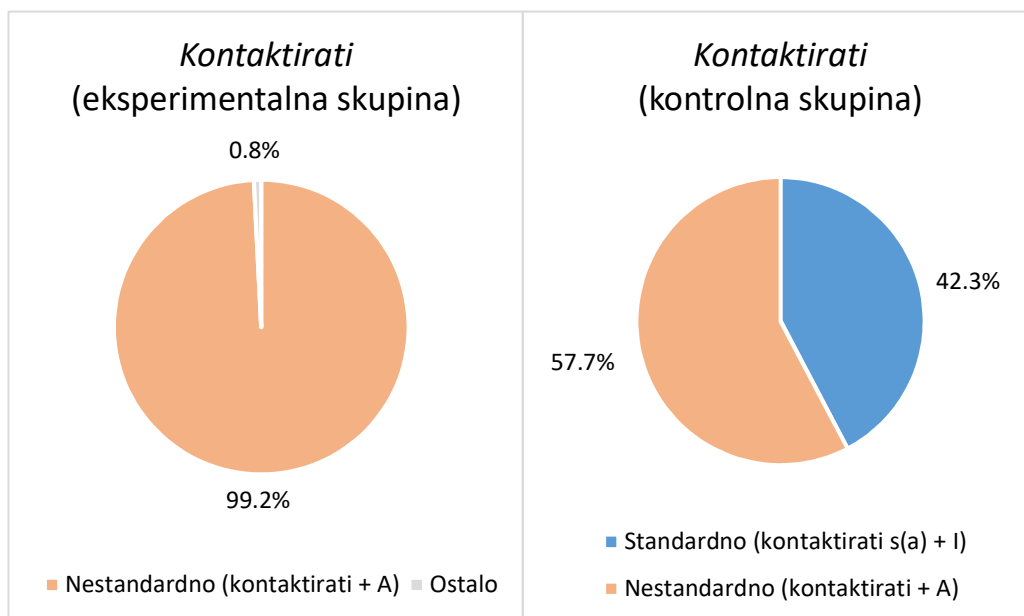
⁴⁶ Neprihvaćeno rješenje u eksperimentalnoj skupini: *Marin je lagao kad je razgovarao s Ivom.* U ovom primjeru nije ostvarena rekacija glagola *lagati*.

⁴⁷ Neprihvaćeno rješenje u kontrolnoj skupini: *Marin laže o Ivi.* U ovom je slučaju upotrijebljen zadani glagol te je razvidna njegova rekacija, ali je promijenjeno značenje rečenice.

⁴⁸ Prihvaćena nestandardna rješenja: *Ivan je kontaktirao profesora, Ivan će kontaktirati profesora, Ivan je kontaktirao svog profesora, Ivan kontaktira profesora, Ivan mora kontaktirati profesora, Ivane, kontaktiraj profesora, Ivan je zaboravio kontaktirati profesora, Ivan bi trebao kontaktirati profesora, Ivan je odlučio kontaktirati profesora, Ivana je kontaktirao profesor, Ivan ne voli kontaktirati profesore, Ivan želi kontaktirati profesora, Ivan je jučer kontaktirao profesora.*

*neprihvatljivu*⁴⁹ rečenicu. U kontrolnoj skupini standardnu⁵⁰ je rekciju upotrijebilo 11 ili 42,3 % ispitanika, odnosno nestandardnu je ostvarila većina (15 ili 57,7 %) (*Prikaz 23*).

Prikaz 23. Rekcija glagola *kontaktirati* u zadatku jezične produkcije

Govoreći o glagolu *odmarati se*, u eksperimentalnoj je skupini mali broj (23 ili 19,5 %) onih koji je upotrijebio standardnu⁵¹ rekciju (*odmarati se*), dakle velika je većina (94 ili 79,7 %) realizirala nestandardnu⁵² rekciju (*odmarati* – bez zamjenice *se*), a *neprihvatljivih*⁵³ odgovora bilo je 1 ili 0,8 %. U kontrolnoj je skupini također

⁴⁹ Neprihvaćeno rješenje: *Ivan je komentirao profesora*. Ovdje je riječ vjerojatno o pogrešno pročitanoj rekciji.

⁵⁰ Prihvaćena standardna rješenja: *Ivan kontaktira s profesorom, Ivan će kontaktirati s profesorom, Ivan je kontaktirao s profesorom*.

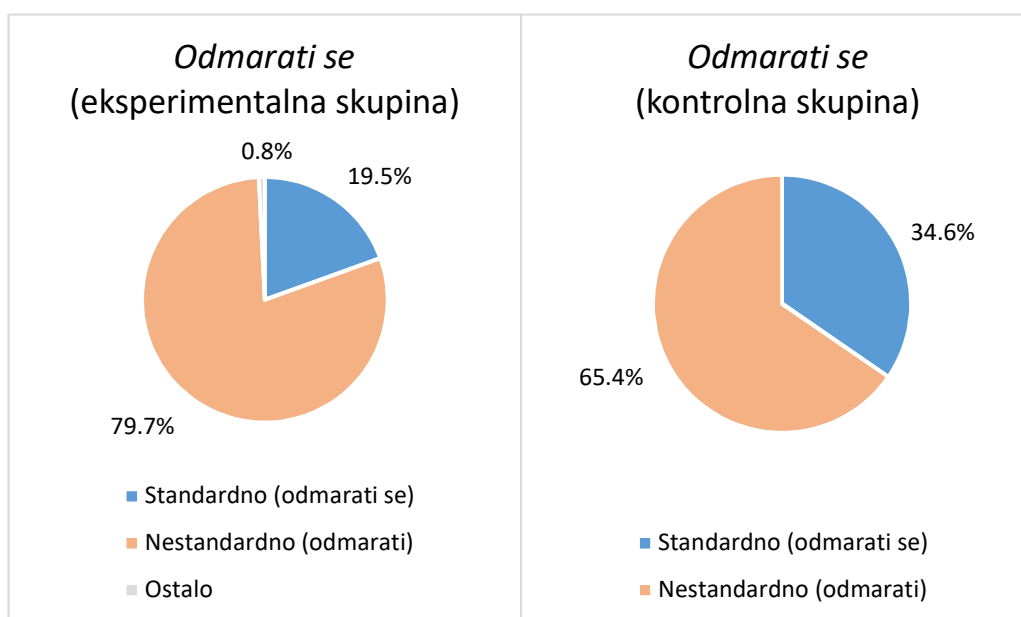
⁵¹ Prihvaćena standardna rješenja: *Ines se odmara nakon zahtjevnog ispita, Ines će se odmarati nakon zahtjevnog ispita, Ines se odmarala nakon zahtjevnog ispita*.

⁵² Prihvaćena nestandardna rješenja: *Ines odmara nakon zahtjevnog ispita, Ines će odmarati nakon zahtjevnog ispita, Ines je odmarala nakon zahtjevnog ispita, Ines je nakon zahtjevnog ispita otišla odmarati, Ines jedva čeka odmoriti nakon zahtjevnog ispita, Ines voli odmoriti nakon zahtjevnog ispita, Ines će sigurno odmarati poslije zahtjevnog ispita, Nakon zahtjevnoga ispita, Ines je odmarala, Ines uvijek odmara nakon zahtjevnog ispita*.

⁵³ Neprihvaćeno rješenje: *Ines treba odmor nakon zahtjevnog ispita*. U ovome je slučaju zadana riječ promijenjena, odnosno izbjegnuto je korištenje glagola *odmarati se*, stoga i nije ostvarena njegova rekcija.

većina ispitanika (17 ili 65,4 %) ostvarila nestandardnu rekciju, odnosno 9 ili 34,6 % upotrijebilo je standardnu (*Prikaz 24*).

Prikaz 24. Rekcija glagola *odmarati se* u zadatku jezične produkcije

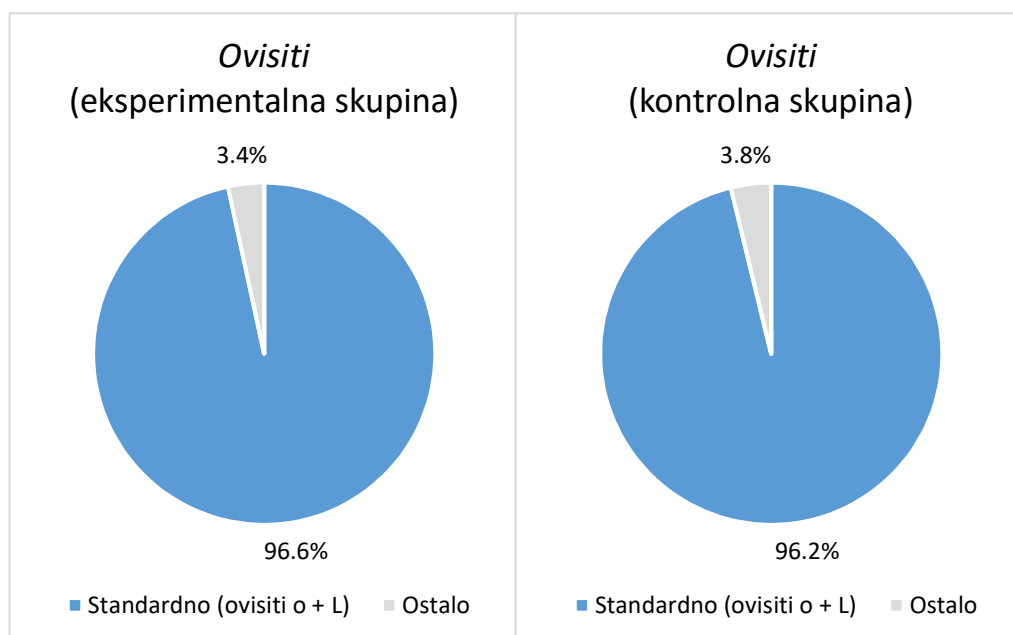

Standardnu⁵⁴ rekciju glagola *ovisiti* (*ovisiti o kome/čemu*) ostvarili su gotovo svi ispitanici (114 ili 96,6 %), a očekivana se nestandardna rekcija (*ovisiti od koga/čega*), dakle ona opisana u normativnim priručnicima, uopće nije pojavila ni u eksperimentalnoj ni u kontrolnoj skupini. U kontrolnoj skupini standardnu je rekciju upotrijebilo 25 ili 96,2 % ispitanika. Kada je riječ o *neprihvatljivim*⁵⁵ primjerima, u eksperimentalnoj ih je skupini proizvelo 4 ili 3,4 % ispitanika, dok je u kontrolnoj skupini to učinio 1 ili 3,8 % (*Prikaz 25*).

⁵⁴ Prihvaćena standardna rješenja: *Em a ovisi o kolegi, Em a ovisi o kolegama, Kolega ovisi o Em i, Em a je ovisila o kolegi, Em a mora ovisiti o kolegi, Em a ovisi o kolegi za prolaz predmeta, Em a ne ovisi o kolegi, Em a ne voli ovisiti o kolegama, Em a nastoji ne ovisiti o svojim kolegama, Em a ne ovisi o svojim kolegama, Em a ovisi o svom kolegi, O Em i ovise kolege, Em a ovisi o jednom kolegi.*

⁵⁵ Neprihvaćena rješenja: *Em a je ovisna o kolegi, Em a je ovisna o kolegama, Em a će biti ovisna o kolegama jer nije radila bilješke uz predavanja, Em a ovlašćuje kolegu.* U prve tri rečenice ostvario se drugi predikat, a do četvrtog je primjera vjerojatno došlo zbog pogrešno pročitano g glagola.

Prikaz 25. Rekcija glagola *ovisiti* u zadatku jezične produkcije

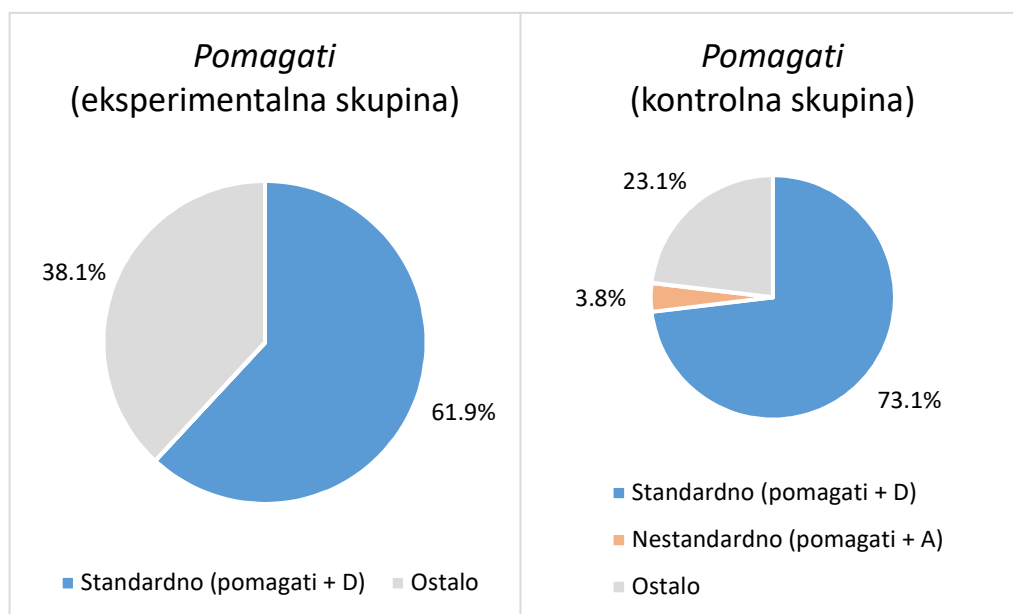
Zadnji zadatak, onaj s glagolom *pomagati*, polučio je sijaset različitih rješenja, a njihovu standardnost, odnosno nestandardnost s obzirom na značenje podrobnije tumačimo u raspravi. Standardnu⁵⁶ je rekciju (*pomagati komu/čemu*) ostvarila većina (73 ili 61,9 %), a očekivanu nestandardnu (*pomagati koga/što*) nitko nije upotrijebio. *Neprihvatljivih*⁵⁷ je odgovora bilo 45 ili 38,1 %. U kontrolnoj je skupini većina (19

⁵⁶ Prihvaćena standardna rješenja: *Kretanje pomaže jačanju duha i tijela, Kretanje pomaže jačanju duha, Kretanje pomaže jačanju, Kretanjem pomažemo jačanju duha i tijela, Kretanje će pomoći jačanju duha i tijela.*

⁵⁷ Neprihvaćena rješenja: *Kretanje pomaže u jačanju duha i tijela, Kretanje pomaže pri jačanju duha i tijela, Kretanje pomaže kod jačanja duha i tijela, Kretanje pomaže u ojačanju duha i tijela, Kretanje nam pomaže za jačanje duha i tijela, Krećemo s pomaganjem jačanja duha i tijela, Kretanje uvelike pomaže u jačanju duha i tijela, Kretanjem se pomaže ojačati duh i tijelo, Kretanje će pomoći u jačanju duha i tijela, Kretanje je pomagalo za jačanje duha i tijela, Kretanje pomaže jačati duh i tijelo, Kretanje je pomaganje u jačanju duha i tijela, Kretanje i pomaganje jača duh i tijelo.* U oblicima *pomagati u jačanju, pomagati pri jačanju, pomagati kod jačanja, pomagati za jačanje* riječ je o promjeni značenja (v. Raspravu), a najveći je broj ispitanika (28 ili 23,7 %) naveo oblik *pomagati u jačanju*. U primjeru *Krećemo s pomaganjem jačanja duha i tijela* rečenica je u potpunosti izokrenuta čime je promijenjeno njezino značenje, dok je u primjeru *Kretanjem se pomaže ojačati duh i tijelo* nije ostvarena tražena rekcija. U rečenici *Kretanje je pomagalo za jačanje duha i tijela* glagol *pomagati* nije upotrijebljen. U ostalim primjerima također nije upotrijebljena glagolska rekcija ili je značenje promijenjeno.

ili 73,1 %) također ostvarila standardnu rekciju. Nestandardnu⁵⁸ je rekciju naveo 1 ispitanik ili 3,8 %, a *neprihvatljivih* primjera bilo je 6 ili 23,1 % (*Prikaz 26*).

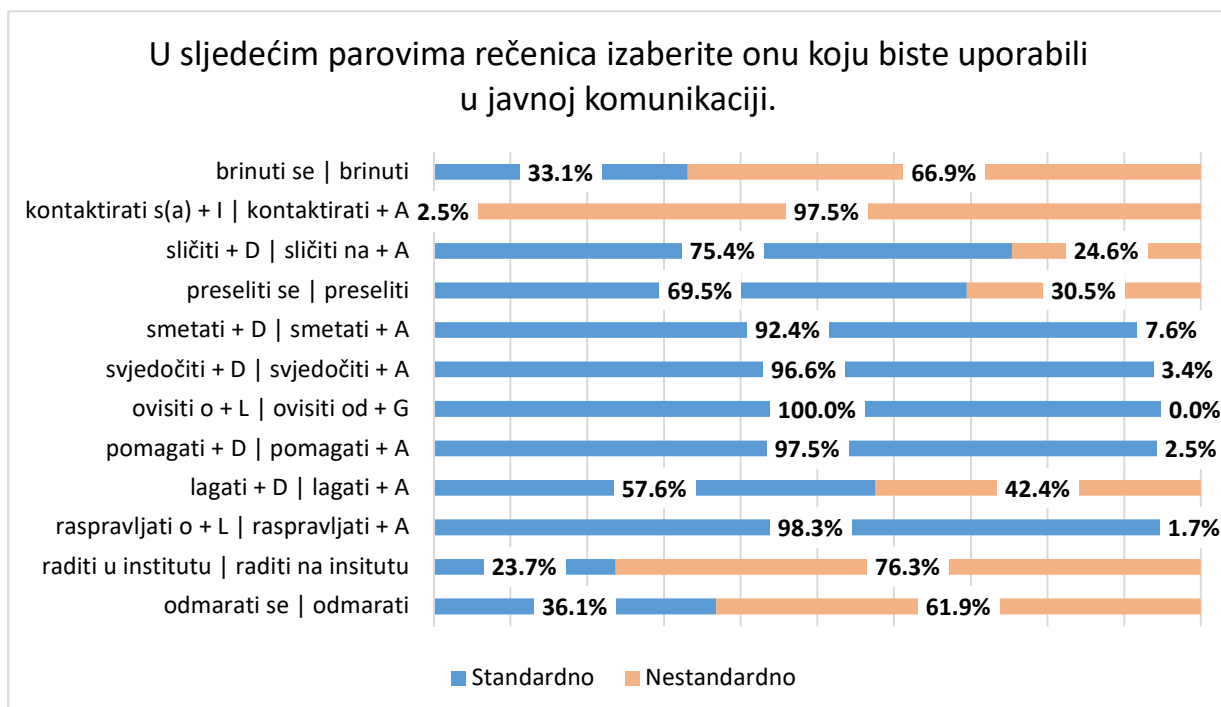
Prikaz 26. Rekcija glagola *pomagati* u zadatku jezične produkcije

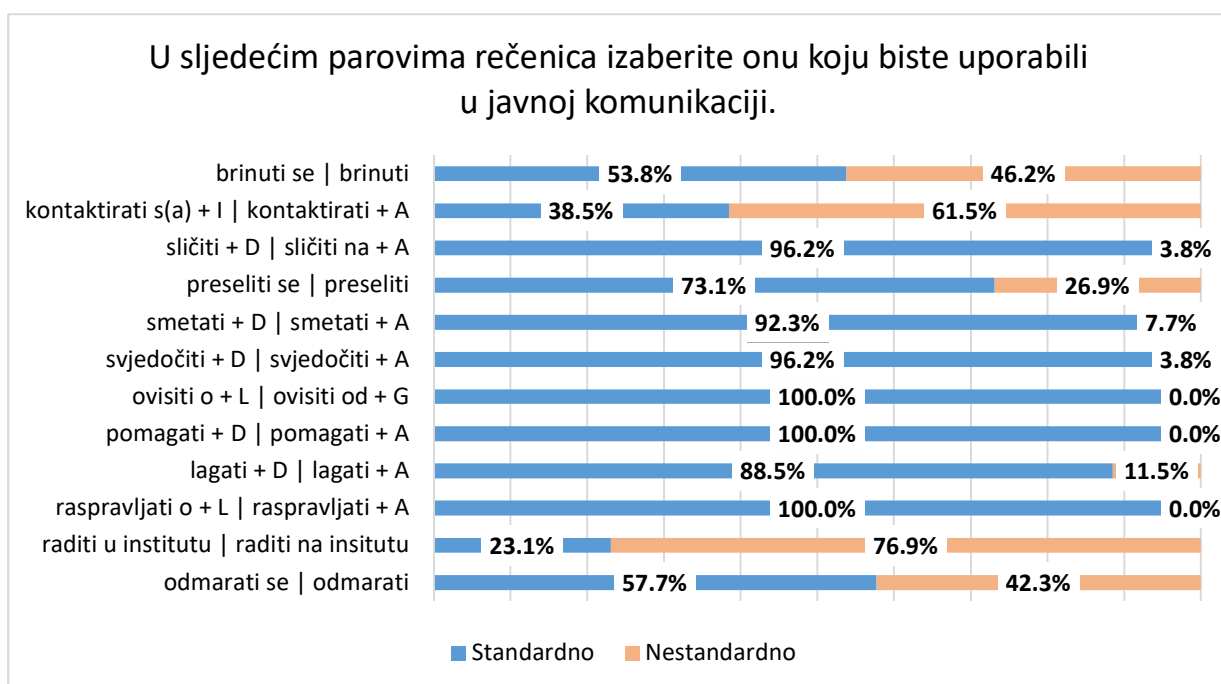
U drugome zadatku drugoga dijela upitnika, zadatku višestrukoga izbora, ispitanici su trebali izabrati jednu od dvije ponuđene rečenice u kojima je ostvarena *tipična* standardna ili nestandardna rekcija pojedinoga glagola (ona koja je opisana i propisana u normativnim priručnicima kao pogrešna ili pravilna), ovisno o tome koju su skloniji upotrijebiti u službenoj komunikaciji. Postotke učestalosti određene rekcije donosimo u *Prikazu 27* za eksperimentalnu skupinu, odnosno u *Prikazu 28* za kontrolnu skupinu. Valja napomenuti da lijeva strana pojedinoga para odgovara postotku istaknutom na lijevoj strani grafa (ujedno standardnoj rekciji), odnosno učestalost izražena u postocima na desnoj strani grafa odnosi se na desnu stranu para (ujedno nestandardnoj rekciji), što je dodatno naglašeno bojom.

⁵⁸ Prihvaćeno nestandardno rješenje: *Kretanje pomaže jačanje duha i tijela*. Međutim, ispitanik je, uz nestandardnu, naveo i standardnu rekciju (*Kretanje pomaže jačanju duha i tijela*), što znači da je prihvatio i jedno i drugo rješenje. To svjedoči o tome da nije siguran u to što je pravilno u standardnome jeziku.

Prikaz 27. Učestalost standardne i nestandardne rekcije odabranih glagola u zadatku višestrukog izbora (eksperimentalna skupina)

Prikaz 28. Učestalost standardne i nestandardne rekcije odabranih glagola u zadatku višestrukog izbora (kontrolna skupina)

5. Rasprava

Provedenim se istraživanjem ispitivala uporaba hrvatskoga standardnog jezika u službenoj komunikaciji među populacijom studenata riječkoga sveučilišta i veleučilišta na primjeru glagolske rekcije, odnosno učestalost ostvarivanja normativno propisane rekcije odabranih glagola, kao i stavovi studenata prema jezičnoj normi i normativnim priručnicima.

Istraživanje društvenih stavova prema gramatičkoj normi i normativnim priručnicima polučilo je vrijedne rezultate. Pokazalo se da velika većina, ukupno 91,5 % ispitanika, pridaje mnogo do vrlo mnogo važnosti gramatičkim pravilima u službenoj komunikaciji, dok ih preostalih 8,5 % pridaje vrlo malo do umjereno važnosti, što pokazuje pozitivan stav prema gramatičkoj normi. Takav pozitivan rezultat nije bio očekivan, no u skladu je s Volenecovim istraživanjem (2015), u kojem se pokazalo da ukupno 89 % ispitanika pridaje umjerenu do vrlo veliku važnost pravopisu. To nam svjedoči o tome da govornici drže pravopis i gramatiku važnima u svakodnevnome životu. S druge je strane rezultat kontrolne skupine bio očekivan, s obzirom na to da je riječ o studentima kroatistike – svi ispitanici pridaju umjerenu do vrlo veliku važnost gramatičkim pravilima u javnoj komunikaciji.

Ipak, gotovo 40 % ispitanika ne pokazuje upućenost u normativne priručnike hrvatskoga jezika, pa ni interes za njih, što je izuzetno velik broj. Međutim, kada je riječ o stanju u normativnim priručnicima općenito, najveći broj ispitanika (ukupno 49,1 %) nije pretjerano zadovoljan njime. Naime, prevladava mišljenje da je stanje prihvatljivo, ali zbunjujuće i nesređeno. Sličan je rezultat pokazao Volenec (2015) za stanje u hrvatskome pravopisu, gdje je većini stanje bilo prihvatljivo, ali nesređeno, uz poneku nejasnost.

U kontrolnoj skupini pak ukupno 92,4 % ispitanika stanje u normativnim priručnicima smatra prihvatljivim, ali nedovoljno sređenim i zbunjujućim. Zanimljivo je da izuzetno mali broj ispitanika smatra stanje u normativnim

priručnima besprijevnim (3,4 % u eksperimentalnoj skupini i 3,8 % u kontrolnoj skupini).

U skladu s malom upućenosti u normativne priručnike i maloj zainteresiranosti za njih ne čudi stoga što ispitanici eksperimentalne skupine nemaju konkretan stav o određenoj vrsti priručnika, dok ispitanici u kontrolnoj skupini navode mišljenje o kvalitetama pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Matice hrvatske. Stanje u pravopisu opisuju *kaotičnim* te navode da i pravopisni priručnici i jezični savjetnici mogu biti zbunjujući korisnicima, ne samo prosječnim govornicima već i studentima kroatistike, dok određene jezične pojave u *Gramatici hrvatskoga jezika* autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića nisu dostatno obrađene za njihov pojam. Dakle, uzevši u obzir ocjenu stanja u normativnim priručnicima te navedene konkretne stavove o njima, pokazuje se da mjesta za napredak svakako ima kada je riječ o njihovome strukturiranju, a sređivanju situacije, odnosno smanjenju nejasnoća u njima, svakako bi pridonijela jednostavnija i preglednija organizacija jezičnih sadržaja i pravila.

Nadalje, najveći broj ispitanika (48,3 %) izjavio je da se nikada ne služi gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika, što je u skladu s njihovom nezainteresiranošću za normativne priručnike, no također govori o nepovoljnome stanju. Ukupno 49,1 % gramatikom se služi rijetko do ponekad, a tek 2,5 % to čini često. Dakle, rezultati upućuju na to da ispitanici nisu odveć skloni korištenju gramatičkoga priručnika. U kontrolnoj se skupini ukupno 88,4 % ispitanika gramatikom služi ponekad do uvijek, što je očekivano. To nam pokazuje da je velik nerazmjer u navici služenja gramatikom između eksperimentalne i kontrolne skupine.

Kada je riječ o služenju jezičnim savjetnicima hrvatskoga jezika, stanje je, očekivano, gotovo jednako. Velik je broj je onih (47,5 %) koji se njima nikad ne služe, a ukupno je 50 % onih koji to čine rijetko ili ponekad. Ovo jasno pokazuje da

će u izuzetno rijetkim slučajevima ispitanici posegnuti za jezičnim savjetnikom. Rezultati su daleko drugačiji kada je riječ o kontrolnoj skupini, gdje se 80 % ispitanika jezičnim savjetnicima koristi ponekad do uvijek.

Budući da služenje internetom predstavlja važan segment života mladih, peto je pitanje bilo usmjereno na ispitivanje učestalosti korištenja mrežnih izvora normativnih priručnika. U skladu s odgovorima na prethodna pitanja najveći je broj ispitanika koji to nikad ne čine (37,3 %). Ipak, riječ je o nešto manjem postotku od onoga koji se odnosio na služenje gramatičkim priručnikom i jezičnim savjetnikom. Drugim riječima, možemo reći da su mrežne inačice normativnih priručnika nešto popularnije među ispitanim studentima. Tako se ukupno 44 % ispitanika njima služi ponekad do uvijek, što je znatno češće od odgovora koji su se ticali služenja gramatikom (24,5 %) i jezičnim savjetnicima (22,8 %). Međutim, ove rezultate ne valja uzeti zdravo za gotovo jer u sljedećem pitanju, kojim se ispitivalo kojim se konkretno mrežnim izvorima normativnih priručnika ispitanici služe, navode mrežne stranice koje nisu izravno mrežne inačice priručnika, kao što je Hrvatska enciklopedija Leksikografskoga zavoda *Miroslav Krleža*, pretraživač sinonima Kontekst.io i alat za provjeru pravopisa Ispravi.me. Osim toga, nekolicina je ispitanika navela da ne zna nazive normativnih priručnika, već svoje jezične nedoumice pretražuju Googleovom tražilicom, pri čemu se oslanjaju na razne izvore, većinom one mrežne stranice koje se najprije pojave. Ipak, valja istaknuti da je Hrvatski jezični portal bio najčešći odgovor, i to u obje ispitivane skupine. Sasvim očekivano, ispitanici u kontrolnoj skupini naveli su opsežan popis mrežnih resursa normativnih priručnika, stoga i ne čudi da se njima, ponekad do uvijek, služi ukupno 88,4 %.

Izjave koje su se odnosile na konkretnije formirana mišljenja o hrvatskim gramatičkim priručnicima pokazuju da većina ispitanika (70,3 %) ima praktičnih problema u primjeni gramatičkih pravila zbog neujednačenosti sadašnjih

gramatičkih priručnika, a 72 % ih smatra da ne bi trebalo postojati više različitih gramatičkih priručnika hrvatskoga jezika. Do sličnih je nalaza došao i Volenec (2015) utvrdivši da 84,5 % ispitanika ima problema u primjeni pravopisnih pravila zbog neujednačenosti pravopisa. Takav rezultat za pravopis ne čudi, zato što se o pravopisnoj problematici češće raspravlja nego o gramatičkoj, ali i zato što postoji više službenih pravopisnih priručnika s različitim pravilima, što dodatno zbunjuje govornike (Volenec 2015). Osim toga, u našem istraživanju čak 89 % ispitanika smatra da bi gramatički priručnici trebali biti jednostavnije koncipirani i normativno određeniji, što je i u skladu s komentarom ispitanika iz kontrolne skupine. Međutim, unatoč tome što im veći broj gramatičkih priručnika i njihova neusklađenost predstavlja problem u primjeni, većina ispitanika (58,5 %) ipak smatra da je hrvatska gramatička norma dobro opisana u suvremenim gramatičkim priručnicima. Naravno, postotak onih koji se ne slažu s tom tvrdnjom (41,5 %) nije zanemariv. U kontrolnoj skupini situacija je nešto drugačija, ali 76,9 % ispitanika također smatra da im neujednačenost gramatičkih priručnika u praksi predstavlja problem te 84,6 % smatra da bi trebali biti jednostavnije koncipirani. U odnosu na eksperimentalnu grupu manje je onih koji smatraju da ne bi trebalo postojati više različitih gramatičkih priručnika (57,7 %). Svojevrsno je kolebanje razvidno u izjavi o kvaliteti opisa norme u gramatičkim priručnicima. Tako, za razliku od eksperimentalne grupe, nešto više od polovice ispitanika smatra da norma nije dobro opisana u njima (53,8 %), što još jednom potvrđuje da bi trebalo unaprijediti normativne priručnike.

Ispitanike koji se nisu složili s izjavom da je gramatička norma dobro opisana u gramatičkim priručnicima pitali smo za eventualne razloge lošeg stanja. Većina smatra da su za nesređenost hrvatske gramatike *krivi* hrvatski jezikoslovci (73,5 %) i društveno-političke prilike u kojima se hrvatski jezik razvijao (79,6 %). Da su za nesređenost *krive* društveno-političke prilike, smatra i 85,7 % u kontrolnoj skupini. Zanimljivo je da u kontrolnoj skupini polovica ispitanika smatra *krivima* hrvatske

jezikoslovce. Navedeno upućuje na to da su ispitanici svjesni burnoga povijesnoga razvoja hrvatskoga jezika, ali i da autori gramatika, odnosno jezikoslovci u velikoj mjeri utječu na sadržaj gramatike, što je, smatraju ispitanici, i dovelo do nesređenosti, a samim time i do nezadovoljstva korisnika priručnika.

U konačnici, uzmemo li u obzir činjenice da je ispitanicima u svakodnevnome životu u javnoj komunikaciji stalo do gramatičkih pravila te da nisu previše upućeni u normativne priručnike niti se njima služe često, možemo pretpostaviti da se najviše oslanjaju na znanje o standardnome jeziku koje su stekli tijekom osnovnoga i srednjoškolskoga obrazovanja. Budući da je riječ o akademski obrazovanim građanima te da je većina ispitanika završila gimnazijske programe, njihovo bi poznavanje standardnoga jezika trebalo biti na visokoj razini.

U drugome dijelu upitnika ispitivala se učestalost realizacije standardne rekcije 12 glagola u jeziku mladih u službenim komunikacijskim situacijama, odnosno u komunikaciji s nastavnikom na fakultetu, s nepoznatom službenom osobom, u oblikovanju službenoga dokumenta i sl. Prema propisanoj rekciji glagole možemo podijeliti u pet grupa. Tako je glagolima *lagati*, *smetati*, *sličiti*, *pomagati* i *svjedočiti*⁵⁹ propisana dativna rekcija, glagolima *raspravljati* i *ovisiti* lokativna, glagolu *kontaktirati* instrumentalna, dok su glagoli *preseliti se*, *brinuti se* i *odmarati se* povratni, a glagol *raditi* otvara mjesto prijedložnome izrazu *u* kad se javlja uz imenicu *institut* (*raditi u institutu*). Rezultati pokazuju da kod glagola *preseliti se*, *raspravljati*, *smetati*, *svjedočiti*, *sličiti*, *lagati*, *ovisiti* i *pomagati* u službenoj komunikaciji u velikom postotku ispitanika prevladava standardna rekcija (propisana normativnim priručnicima), a kod glagola *raditi*, *kontaktirati* i *odmarati se* u velikoj mjeri prevladava nestandardna rekcija (ona koja je u normativnim priručnicima opisana kao *nepravilna*), dok se kod glagola *brinuti se* očituje kolebanje. U nastavku

⁵⁹ U kontekstu koji smo ispitivali.

pojašnjavamo standardnost rekcija svakog ispitivanog glagola u zadatku jezične produkcije i komentiramo rezultate.

Prema mrežnom izdanju Jezičnoga savjetnika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (JS) glagol *preseliti*, kao i njegov nesvršeni parnjak *seliti*, u hrvatskome je standardnom jeziku prijelazni i povratni glagol. „Prijelazni je kad ima značenje 'premještati koga ili što s jednoga mjesta na drugo' (*seliti prijatelja u novi stan, (...)*). Povratni je kad ima značenje 'premještanjem dospijevati s jednoga mjesta na drugo' (*Selimo se u novi prostor*). Stoga umjesto *Selimo na novu adresu*, treba *Selimo se na novu adresu*.“⁶⁰ Hrvatski jezični portal (HJP) navodi da je značenje glagola *seliti se*, kada je riječ o ljudima, 'mijenjati prebivalište'⁶¹, a Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (VRH) glagol *preseliti se* navodi dva značenja: 'seleći se dospjeti s jednoga mjesta na drugo mjesto' i 'seleći se promijeniti stan, kuću ili mjesto stalnoga boravka ili rada'. U zadatku jezične produkcije očekivala se uporaba glagola *preseliti* kao povratnoga glagola s obzirom na značenje rečenice (*on mijenja stan seleći se*), što je velika većina ispitanika i ostvarila. Dakle, ovime smo zadatkom, kao i ostalima koji su se ticali uporabe povratnih glagola (*brinuti se, odmarati se*), ispitivali ostvaruje li se glagol *preseliti* kao povratni glagol, odnosno sa zamjenicom *se*, što je bio glavni kriterij određivanja rekcije kao standardne u analizi rezultata. Zbog toga su rješenja u kojima nije razvidna zamjenica *se* kategorizirana kao nestandardna. Rezultati stoga upućuju na to da ispitanici i dalje prepoznaju povratnost glagola *preseliti*.

Glagol *raspravljati*, prema VRH-u, također se može u standardnome jeziku ostvariti kao prijelazni, neprijelazni i povratni glagol. Kao prijelazni ima akuzativnu rekciju (*raspravljati što*), u značenju 'razmatrati sa željom da se što objasni, razgovarati o čemu, voditi raspravu'. Neprijelazni je u značenju 'sudjelovati u

⁶⁰ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=20> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁶¹ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dIZgWhI%3D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

raspravi', a tada ima lokativnu rekciju (*raspravljati o kome/čemu*), a povratni kada ima značenje 'rješavati kakvo sporno pitanje'. HJP upućuje na svršeni oblik *raspraviti* te iznosi dvije definicije: 'razmotriti sa željom da se objasni; pretresti' s akuzativnom rekcijom i 'dogovorno riješiti spor, međusobno raščistiti stvari, probleme itd.' kada je povratni.⁶² S druge strane, JS daje prednost lokativnoj rekciji, tumačeći da su „izrazi koji sadržavaju glagol *raspravljati* s dopunom u akuzativu kalkovi prema engleskim izrazima koji sadržavaju glagol *to discuss* s dopunom u akuzativu, npr: *to discuss the plan*, (...). Međutim, u hrvatskome standardnom jeziku glagol *raspravljati* ima dopunu u lokativu, npr. *raspravljati o planu*, (...)“.⁶³ Prema tome JS ističe da akuzativna rekcija glagola *raspravljati* ne pripada hrvatskomu standardnom jeziku, ali nju ima svršeni glagol *raspraviti*, koji znači 'raspravljajući doći do zaključka'.⁶⁴ Budući da su jezični savjetnici „najpreskriptivniji izvor norme“ (Patekar 2017: 176) te da smo u zadatku upotrijebili nesvršeni glagol *raspravljati*, lokativnu smo rekciju uzeli kao standardnu. Rezultati pokazuju da većina ispitanika i dalje ostvaruje propisanu dopunu u lokativu, što upućuje na to da sintaktička prevedenica iz engleskoga nije prevladala u jeziku ispitanika.

Glagol *smetati*, prema VRH-u, HJP-u i JS-u, kao neprijelazni glagol znači 'narušavati komu mir, uznemirivati koga; biti komu na smetnji, prouzročivati kakvu smetnju' te ima lokativnu rekciju (*smetati kome*).⁶⁵ VRH navodi da se *smetati* javlja i kao prijelazan glagol s akuzativnom rekcijom (*smetati koga*) u razgovornome jeziku u značenju 'ometati' i 'uznemiravati', što stoji i na HJP-u⁶⁶. Ipak, JS nalaže da „uz taj glagol u standardnome jeziku treba upotrebljavati dopunu u dativu, a pogrešna je dopuna u akuzativu. Umjesto *Smeta me glasna glazba*. (...) pravilno je *Smeta mi*

⁶² https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlxvWxO%3D&keyword=raspraviti (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁶³ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=19> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁶⁴ Isto

⁶⁵ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=21> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁶⁶ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11kURc%253D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

glasna glazba.“⁶⁷ Rezultati pokazuju da ispitanici u velikoj mjeri u standardni jezik ne prenose akuzativnu rekciju, koja pripada razgovornome stilu, stoga se može zaključiti da praksa slijedi normu.

Kada je riječ o glagolu *svjedočiti*, VRH i HJP navode da se može javiti kao neprijelazni i prijelazni glagol, s lokativnom (*svjedočiti o kome/čemu*) i akuzativnom rekcijom (*svjedočiti što*).⁶⁸ Kao neprijelazni odnosi se na pravo i ima značenje 'davati izjavu o kome ili čemu kao svjedok', npr. *svjedočiti pred sudom*, a lokativnu rekciju ima u značenju 'potvrđivati istinitost, vjerodostojnost čega', kao u primjeru *To nam svjedoči o bezobzirnosti napadača*. Kao prijelazni glagol s rekcijom u akuzativu VRH navodi značenje 'biti istiniti svjedok čega', npr. *svjedočiti istinu*. Međutim, u zadacima jezične produkcije i višestrukoga izbora bilo je predviđeno korištenje glagola *svjedočiti* u drugome značenju – u značenju 'prisustvovati; biti nazočan', dakle u primjerima *Mi svjedočimo čudu* i *Svjedočili smo nesreći*. Proučavajući rječnike, utvrdili smo da rječnici ne navode glagol *svjedočiti* u tome značenju, no upravo ga je u tome značenju s dativnom rekcijom upotrijebilo 94,9 % ispitanika u eksperimentalnoj i 96,2 % u kontrolnoj skupini. Budući da prema HJP-u glagol *prisustvovati* zahtijeva dopunu u dativu (*prisustvovati čemu*)⁶⁹, kao standardnu rekciju glagola *svjedočiti* u tome značenju smatramo dativnu rekciju (*svjedočiti čemu*), što su gotovo svi ispitanici prepoznali, dok nestandardnom smatramo akuzativnu. Prema tome, evidentno je da je došlo do proširivanja značenja glagola u ovome slučaju, pa je i ostvarena rekcija u skladu s time. Dakle, rezultati pokazuju da dativna rekcija u velikom postotku prevladava, ali se ipak i akuzativna javlja u navedenom značenju, stoga predstoji vidjeti hoće li se proširiti u budućnosti.

⁶⁷ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=21> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁶⁸ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1lhWhg%253D (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

⁶⁹ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVZvWBM%253D (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

VRH navodi da je značenje glagola *sličiti* 'podsjećati izgledom ili ponašanjem na koga ili što', dok HJP donosi definiciju 'biti sličan; nalikovati'.⁷⁰ I VRH i HJP navode dativnu (*sličiti kome*) i akuzativnu rekciju (*sličiti na koga/što*), no VRH ističe da se akuzativna koristi u razgovornome jeziku, „u čuđenju kad što ne vrijedi, kad što nije u redu“, npr. *Obukla je novu haljinu, ali na što to sličiti?* te u izrazu „sve više sličiti na...“ u značenju 'imati dojam da je što drugačije nego što izgleda', npr. *Sve više mi to sličiti na cirkus*. Budući da se glagol *sličiti* često zamjenjuje glagolom *ličiti* za iskazivanje istoga značenja, JS paralelno pojašnjava *pravilnu* uporabu glagola *ličiti*, *sličiti* i *nalikovati*. Tako JS ističe da u značenju 'podsjećati izgledom na koga ili što, biti poput koga ili čega' valja „upotrebljavati glagol *sličiti* s dopunom u dativu (*sličiti majci*) ili *nalikovati* s dopunom u akuzativom i prijedlogom *na* (*nalikovati na majku*)“, dok je glagol *ličiti* pogrešno upotrebljavati u tome značenju jer on znači 'premazivati bojom zidove'.⁷¹ Rezultati pokazuju da ispitanici većinom ostvaruju dopunu u dativu, koja je u skladu s normom. Ipak, postotak od gotovo 20 % akuzativne rekcije u eksperimentalnoj skupini nije zanemariv podatak te sugerira na relativno visoku frekventnost rekcije koju normativni priručnici drže nestandardnom.

Dativnu rekciju JS propisuje i glagolu *lagati*: „glagol *lagati* znači 'govoriti komu neistinu' i u standardnome hrvatskom jeziku zahtijeva dopunu u dativu, a ne u akuzativu. Umjesto *lagati koga*, primjerice *Lagala ih je cijelo vrijeme.*, u hrvatskome standardnom jeziku pravilno je *lagati komu*, dakle *Lagala im je cijelo vrijeme.*“.⁷² VRH i HJP također naznačuju samo dativnu rekciju.⁷³ Iako je većina ispitanika ostvarila propisanu rekciju u eksperimentalnoj skupini, velik je broj onih koji upotrebljavaju akuzativnu rekciju (34,7 %), što upućuje na to da je nestandardna rekcija među ispitanicima vrlo frekventna. Ipak, postoji velika razlika između

⁷⁰ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d15vXBE%3D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁷¹ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=12> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁷² Isto

⁷³ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1ZIURc%3D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

eksperimentalne i kontrolne skupine, u kojoj je 92,3 % ispitanika studenata kroatistike ostvarilo propisanu dopunu u dativu.

Kada je riječ o glagolu *ovisiti*, JS ga navodi uz glagol *zavisiti* zbog toga što često dolazi do miješanja njihovih dopuna u uporabi. „Glagol *ovisiti* i glagol *zavisiti* znače 'ne biti slobodan, ne biti samostalan u donošenju odluka ili nemati vlastitih sredstava za život'. Kao dopunu glagolu *ovisiti* valja upotrebljavati prijedlog *o* s lokativom, a uz glagol *zavisiti* prijedlog *od* s genitivom. Pravilno je, dakle, *ovisiti o komu* ili *ovisiti o čemu* i *zavisiti od koga* ili *zavisiti od čega*, a nepravilno *ovisiti od koga* ili *ovisiti od čega* i *zavisiti o komu* ili *zavisiti o čemu*“.⁷⁴ VRH i HJP uz glagol *ovisiti* također bilježe samo lokativnu rekciju.⁷⁵ Rezultati pokazuju da se u jeziku ispitanika ostvaruje isključivo standardna rekcija. Činjenica da mladi ne upotrebljavaju nestandardnu rekciju navedenu u JS-u upućuje na to da takav oblik nije prodro u njihov jezik, odnosno da je takav oblik vjerojatno pojava na individualnoj razini ili je značajka jezika starijih govornika.

Prema VRH-u glagol *pomagati* može se javiti kao prijelazni, neprijelazni i povratni glagol ovisno o značenju, s rekcijom u dativu (*pomagati kome*) i akuzativu (*pomagati koga*). Kao neprijelazni glagol s dativnom rekcijom ima značenje 'pružati pomoć' ili 'sudjelovati u obavljanju kakva posla prema uputama onoga koji vodi taj posao', odnosno 'asistirati'. Kod prijelaznoga glagola s akuzativnom rekcijom VRH navodi primjer *pomagati mlade umjetnike*, no ne bilježi njegovo značenje, već navodi frazem *pomagati rukama i nogama* u značenju 'pružati komu pomoć svim sredstvima'. HJP, s druge strane, naznačuje dativnu rekciju uz značenje 'pridonijeti uspjehu ili učinku drugoga, ob. radom', akuzativnu kad ima značenje 'pomagati kome novcem i sl.; pomoći u izdržavanju, podmirivanju troškova itd.', a kao povratni glagol ima značenje 'služiti se čime kao pomoćnim sredstvom' ili 'imati dopunsku korist,

⁷⁴ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=16> (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

⁷⁵ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFdjWBk%253D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

usputnu zaradu'.⁷⁶ Iz navedenoga je razvidno da glagol *pomagati* prvenstveno podrazumijeva živoga primatelja pomoći. Ipak, nerijetko se koristi u značenju *koristiti*, tj. 'donositi korist', kada ima funkciju objekta i upotrebljava se uz nežive dopune, a glagol *koristiti* u značenju 'pomagati' zahtijeva dopunu u dativu (VRH). U zadatku je glagol *pomagati* upotrijebljen upravo u tom značenju, pa prema tome zahtijeva dativnu rekciju u standardnome jeziku, iako je riječ o neživom objektu. Normativna literatura obično ne prihvaća akuzativnu rekciju u ovome kontekstu jer se akuzativna rekcija odnosi na značenje 'davati kome financijsku pomoć' (HJP). Matas Ivanković i Blagus Bartolec (2018: 168–169) navode da se u praksi javljaju primjeri s neživim objektom u dativu u značenju 'biti komu od koristi ili činiti da mu bude lakše', kao što je *Postoje različite metode koje pomažu izbacivanju sluzi iz pluća*, a također navode da „primjeri s akuzativom većinom nemaju značenje 'davati komu financijsku pomoć' (...), [već] (...) imaju značenje navedeno uz dativnu rekciju (*Zeleni čaj je mnogo bolji i ima sastojke koji pomažu borbu protiv raka.*)“.
Prema tome kao standardnu rekciju držimo dopunu u dativu. Dakle, rečenica iz zadatka jezične produkcije, u skladu s normativnim priručnicima, glasila bi *Kretanje pomaže jačanju duha i tijela*. Doista, većina ispitanika ostvarila je propisanu rekciju za dotično značenje, stoga možemo reći da je u ovome slučaju značenje glagola prošireno. Međutim, nemali broj ispitanika (38,1 %) ostvario je rekcije koje smo svrstali u kategoriju *Ostalo* zato što imaju drugo značenje, a koje podrazumijevaju razne prijedložne izraze, koje nisu nužno nestandardne. Tako je u primjeru *pomagati za jačanje* riječ o priložnoj oznaci namjere u značenju 'da bi ojačao' (Silić i Pranjković 2005: 249), u primjerima *pomagati pri jačanju* i *pomagati u jačanju* riječ je o priložnoj oznaci vremena u značenju 'kada se jača' (Silić i Pranjković 2005: 247), a oblik *pomagati kod jačanja* također ima značenje vremena (Silić i Pranjković 2005:

⁷⁶ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVtvWRc%3D (pristupljeno 7. srpnja 2021.)

247–248), no takva je uporaba stilski obilježena (česta u administrativnome stilu, ali nije preporučljiva). Rezultati pokazuju da se glagol *pomagati* u znatnoj mjeri javlja s neživim objektom u dativu u značenju 'koristiti', ali i uz prijedložne izraze bez obzira na značenje. Uostalom, upitno je jesu li ispitanici svjesni različitih značenja upotrijebljenih prijedložnih izraza.

Kada se glagol *raditi* pojavljuje uz imenicu *institut*, JS izričito propisuje uporabu prijedloga *u*, a ne *na*:

„U hrvatskome standardnom jeziku prijedlozi *u* i *na* nerijetko se značenjski preklapaju, tj. mogu stajati u akuzativu i lokativu uz imenice koje su dopune istim glagolima (npr. glagolima koji opisuju kakvu aktivnost: *sudjelovati*, *raditi*, *predavati* ili glagolima kretanja: *ići*, *doći*, *otići* ili glagolu *biti*), a raspodjeljuju se ovisno o tome o kojoj je imenici riječ, npr.: *ići u školu*, ali *ići na fakultet*, *raditi u školi*, *raditi na fakultetu*. Uz manji broj primjera u kojima se, poput spomenutih, u pravilu ne griješi, često se u uporabi nailazi na kolebanje koji od tih prijedloga, kao u primjeru *raditi na institutu* / *raditi u institutu*, upotrijebiti. Uporaba prijedloga *na* posljedica je analogije s imenicom *fakultet* uz koju je uobičajena uporaba prijedloga *na*. U slučaju imenice *fakultet* s pomoću prijedloga *u* i *na* dodatno se označuje je li riječ o zgradi ili ustanovi: *Ušao je u fakultet* (zgradu), ali *Radi na fakultetu* (ustanovi), a tako je i s izrazima *viša škola*, *učilište*, *veleučilište* (*studirati na učilištu* / *veleučilištu*; *ući u učilište* / *veleučilište*). To se u slučaju ostalih imenica kojima se označuju djelatnosti i prostorije/prostori/zgrade u kojima se te djelatnosti obavljaju ne primjenjuje. Stoga uz imenicu *institut*, bez obzira na to označuje li se njome zgrada ili ustanova, u hrvatskome standardnom

jeziku ne treba upotrebljavati prijedlog *na*. Prema tome, pravilno je: *Radim u institutu.*, *Idem u institut.*”⁷⁷

Rezultati pokazuju da je propisani oblik ostvaren u manjini u objema skupinama (29,7 % u eksperimentalnoj i 34,6 % u kontrolnoj skupini), odnosno da u praksi ispitanici daju prednost nestandardnoj rekciji. Valja istaknuti i da je jedan ispitanik upotrijebio prijedlog *pri* umjesto *u*, što upućuje na to da se i ta rekcija, premda u suvremenom jeziku nije česta i „ponešto je obilježena kao knjiška” (Silić i Pranjković 2005: 233) javlja u dotičnome kontekstu. Dakle, propisana rekcija nije u široj uporabi ni među ispitanim studentima kroatistike. Jedan od mogućih razloga za ovakvo stanje jest nesigurnost u vezi s tim jezičnim pravilom. Naime, u zadnjem dijelu upitnika u kojem su ispitanici mogli ostaviti komentar jedan je ispitanik napisao: „Očito nije na institutu, već u institutu. Odoh odmah zaviriti u jezični savjetnik. Uvijek mi je drago saznati nešto novo”. Dakle, rezultati pokazuju da to pravilo nije posve spontano zaživjelo u uporabi, ali ostvaren postotak propisane rekcije nije zanemariv, dapače.

Kada je riječ o glagolu *kontaktirati*, VRH i HJP navode da može biti neprijelazni i prijelazni. Kao neprijelazni s instrumentalnom rekcijom (*kontaktirati s kim*) ima značenje 'imati kontakt, doći/dolaziti u doticaj s kim, sresti/sretati se s kim u ophođenju i poslovnim odnosima, održati/održavati vezu', a kao prijelazni s rekcijom u akuzativu (*kontaktirati koga*) znači 'uspostaviti kontakt s kim'.⁷⁸ VRH ističe da je kao prijelazni glagol značajka razgovornoga jezika, što je u skladu s propisom JS-a. Naime, JS naznačuje da je glagol *kontaktirati* preuzet od engleskoga *to contact*, a u engleskome jeziku ima značenja 'biti u kontaktu s kim' i 'javiti se komu'. „U hrvatskome standardnom jeziku glagol *kontaktirati* treba upotrebljavati samo u prvome značenju i s dopunom u instrumentalu (*kontaktirati sa*

⁷⁷ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=19> (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

⁷⁸ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elpjWRA%25253D (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

zaposlenicima), a u drugome značenju i s dopunom u akuzativu (*kontaktirati glavnoga direktora*) ne treba ga upotrebljavati. U tome je značenju bolje upotrijebiti glagol *javiti se* ili *obratiti se* (*javiti se glavnomu direktoru, obratiti se glavnomu direktoru*)⁷⁹. Dakle, JS pravi razliku u značenju i u skladu s time propisuje navedene oblike, a rekciju u akuzativu smatra pogrešnom. U zadatcima istraživanja ispitivali smo u kojoj će se mjeri ostvariti propisana instrumentalna rekcija u odnosu na akuzativnu rekciju. Međutim, u eksperimentalnoj skupini nije ostvarena ni jedna instrumentalna, već isključivo akuzativna. U kontrolnoj skupini 42,3 % ispitanika upotrijebilo je propisanu rekciju, što znači da i među studentima kroatistike prevladava akuzativna rekcija. Rezultati pokazuju da je u spontanoj uporabi akuzativna rekcija u velikoj mjeri potisnula instrumentalnu, a što upućuje na to da će zbog čestotnosti uporabe u budućnosti moguće postati dijelom norme. Glavaš (2011) se u svome članku rubno dotaknuo mogućih uzroka takvoga stanja. Naime, navodi da su posrijedi semantički i pragmatički razlozi, prvenstveno topikalizacija i konceptualizacija. Glavaš ističe da je kod glagola *kontaktirati* vjerojatno riječ o promjenama na planu konceptualizacije njegova značenja. Naime, budući da akuzativna rekcija istiskuje normiranu instrumentalnu rekciju, Glavaš promjenu povezuje sa semantikom ovih padeža. Osnovno je značenje akuzativa odnos između dvaju predmeta u kojem je jedan cilj zahvaćen djelovanjem onog drugog (Glavaš 2011: 77 prema Silić i Pranjković 2007: 223), pri čemu se ta zahvaćenost cilja odvija u jednom trenutku, dakle u jednom vremenskom odsječku. Značenja instrumentala, s druge strane, „podrazumijevaju držanje ekvidistance između dvaju entiteta u određenom vremenskom razdoblju, pri čemu se nerijetko osjeti naglasak upravo na trajnosti/trajanju“ (Glavaš 2011: 77 prema Silić i Pranjković 2007: 234). Kada se uzme u obzir značenje akuzativa, postaje jasno da se glagol *kontaktirati* sve češće

⁷⁹ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=11> (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

javlja u kontekstu koji označava „kratkotrajan *dodir* dviju strana, nerijetko ostvaren jednim *klikom*, jednokratnom brzo poslanom porukom. Rjeđe u suvremenoj komunikaciji označava odnos koji bi trajao, korespondenciju koja bi zauzela veći prostor na vremenskom pravcu“ (Glavaš 2011: 77). Prema tome, čini se da suvremenoj konceptualizaciji glagola *kontaktirati* više odgovara značenje akuzativa nego instrumentala, pa je rekcija ostvarena u većine ispitanika objiju skupina i očekivana.

VRH i JS naznačuju da je glagol *odmarati*, odnosno njegov svršeni parnjak *odmoriti* u hrvatskome standardnom jeziku prijelazni i povratni glagol. Kao prijelazni ima akuzativnu rekciju (*odmarati koga/što*) u značenju 'učiniti odmornim', npr. *odmoriti konja* ili *odmoriti noge*, a kao povratni ima značenje 'provesti vrijeme u odmoru, obnoviti snage'. JS ističe da je glagol *odmarati* prijelazni „samo kad uz njega stoji dopuna koja označuje koji dio tijela, npr. *odmarati ruke*, (...). U svim je ostalim slučajevima taj glagol povratni glagol i ne treba ga upotrebljavati bez povratne zamjenice *se*. Pogrešno je npr. *Cijelo ću popodne odmarati.*, (...) a pravilno je *Cijelo ću se popodne odmarati.* (...)”.⁸⁰ U zadacima smo ispitivali u kojoj će se mjeri ostvariti kao povratan glagol, dakle uz zamjenicu *se*, s obzirom na to da nije bilo riječi o određenom dijelu tijela. U zadatku jezične produkcije velika većina ispitanika u eksperimentalnoj skupini (79,7 %) upotrijebila je prijelazni glagol u značenju koji zahtijeva povratni te većina ispitanika u kontrolnoj skupini (65,4 %). Rezultati upućuju na to da povratnost glagola sve više nestaje, odnosno da se značenja prijelaznog i povratnog glagola izjednačuju.

Nakraju, glagol *brinuti se* prema VRH-u povratni je glagol u značenju 'biti u brizi zbog kakve opasnosti koja prijeti ili može zaprijetiti, osjećati uznemirenost zbog koga ili čega'. Također može otvoriti mjesto objektu u lokativu (*brinuti se o*

⁸⁰ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=15> (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

kome/čemu) i u akuzativu uz prijedlog *za* (*brinuti se za koga/što*) u značenju 'voditi brigu', odnosno 'skrbiti', 'čuvati', i 'njegovati', ali može otvoriti i mjesto objektu u genitivu uz prijedlog *oko* (*brinuti se oko čega*) u značenju 'ulagati trud, voditi računa o čemu'. JS propisuje da glagol ne treba upotrebljavati bez povratne zamjenice *se*.⁸¹ U zadatcima smo promatrali u kojoj se mjeri zamjenica *se* ostvaruje uz glagol, stoga su oblici *brinuti se o kome* i *brinuti za koga* prihvaćeni kao standardni. Rezultati pokazuju da se u većini slučajeva javlja nestandardan oblik, bez zamjenice *se*, tek za nekoliko posto (54,2 % u eksperimentalnoj i 53,8 % u kontrolnoj skupini), prema tome riječ je o svojevrsnom kolebanju. Zanimljivo je da je u tako velikom postotku nestandardan oblik ostvaren među studentima kroatistike. Preostaje vidjeti hoće li se oblik bez zamjenice *se* proširiti i ustaliti.

U zadnjemu zadatku anketnoga upitnika ispitanici su birali između očekivane standardne i nestandardne rekcije za svaki glagol ovisno o tome kako ih upotrebljavaju u službenoj komunikaciji. Drugim riječima, njihov je zadatak bio odabrati jednu od dvije rečenice u kojima je glagol upotrijebljen u istome značenju kao i u zadatku jezične produkcije, a time je ostvarena adekvatna glagolska rekcija. Smisao je ovoga zadatka bio dodatno potvrditi učestalost ostvarivanja pojedine rekcije, ali i ispitati hoće li biti značajnije razlike u rezultatima u odnosu na zadatak jezične produkcije, čime se provjerava utječe li vrsta zadatka na realizaciju glagolske rekcije. Naime, zadatak jezične produkcije nudi realnije rezultate jer ispitanici nemaju ponuđena rješenja kao u zadatku višestrukog izbora, u kojem je postojala veća mogućnost neiskrenih odgovora ako su ispitanici odabirali one odgovore koje misle da su točni, a ne nužno one koje ostvaruju u službenoj komunikaciji. Uspoređivanjem rezultata obaju zadataka utvrđeno je da doista postoji razlika između njih. Kod glagola *raspravljati*, *smetati*, *svjedočiti*, *sličiti*, *kontaktirati* i *ovisiti*

⁸¹ <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=3> (pristupljeno 8. srpnja 2021.)

postoji mala razlika (do maksimalno 5 %) u frekvenciji ostvarivanja standardne rekcije, kod glagola *preseliti se*, *lagati*, *raditi* i *brinuti se* javlja se malo veća razlika (od oko 10 %), a najveća kod glagola *odmarati se* (16 %) i *pomagati* (36 %). Ipak, ove razlike u rezultatima ne mijenjaju prevladavanje određene rekcije koje je utvrđeno zadatkom jezične produkcije. U tome se smislu rezultati gotovo u potpunosti podudaraju. Prema tome, kod glagola *preseliti se*, *raspravljati*, *smetati*, *lagati*, *svjedočiti*, *sličiti*, *ovisiti* i *pomagati* u službenoj komunikaciji ispitanika u većini prevladava propisana rekcija, a kod glagola *raditi*, *kontaktirati* i *odmarati se* u velikoj mjeri prevladava nepropisana rekcija. Razlika je jedino u tome što kod glagola *brinuti se* rezultati pokazuju veći postotak u korist nestandardne rekcije (dakle kolebanja nema). Kod glagola *odmarati se* standardni je oblik ostvarilo više ispitanika nego u zadatku jezične produkcije, no i dalje prevladava nestandardni. Znatna je razlika kod glagola *pomagati* zato što je u zadatku jezične produkcije velik broj primjera koje nismo uzeli u obzir tijekom analize rezultata, no rezultati zadatka višestrukoga izbora pokazuju da gotovo svi ispitanici daju prednost standardnoj rekciji.

Ipak, usporedbom tipova zadataka rezultati kontrolne skupine bili su neočekivani. Naime, pokazalo se da postoji mala ili nikakva razlika u frekvenciji standardne rekcije glagola *raspravljati*, *smetati*, *svjedočiti*, *lagati*, *kontaktirati* i *ovisiti* (do 5 %), malo veća u rekciji glagola *preseliti se*, *sličiti* i *raditi*⁸² (oko 10 %) te najveća kod glagola *pomagati* (od 26,9 %, gdje su svi ispitanici ostvarili propisanu rekciju). Bez obzira na razlike u frekvenciji ostvarivanja rekcija tih glagola, rezultati u smislu većinske realizacije određene rekcije podudaraju se s rezultatima zadatka jezične produkcije. Međutim, sintaktička realizacija glagola *brinuti se* i *odmarati se* pokazuje obrat u odnosu na zadatak jezične produkcije. Naime, kada je riječ o rekciji

⁸² Posebno je zanimljivo kako se postotak standardne rekcije glagola *raditi* u kontrolnoj skupini smanjio za 11,5 % u zadatku višestrukoga izbora, što znači da je nestandardna itekako jaka u jeziku studenata kroatistike.

glagola *brinuti se*, i u ovome slučaju razvidno je kolebanje, no frekvencija standardne rekcije u zadatku jezične produkcije (46,2 %) u zadatku višestrukoga izbora postala je frekvencija nestandardne frekvencije iz zadatka jezične produkcije (53,8 %). Drugim riječima, vrijednosti su se zamijenile, što znači da je ipak upotrijebljena standardna rekcija u većini. Kod ostvarenosti standardne rekcije glagola *odmarati se* očituje se razlika od 23,1 %, odnosno u zadatku višestrukoga izbora većinom se ostvarila propisana rekcija, u odnosu na zadatak jezične produkcije gdje je prevladavala nepropisana. Takvi nedosljedni rezultati u kontrolnoj skupini nisu bili očekivani. Činjenica da ispitanici veću jezičnu osviještenost imaju na razini razumijevanja jezičnoga pravila, odnosno njegova prepoznavanja, dok rezultati na razini sintetiziranja, odnosno konstruiranja rečenice u kojoj valja primijeniti navedeno pravilo sugerira da ono nije toliko čvrsto u njihovu jezičnom znanju, kao što je to s rekcijom nekih drugih glagola.⁸³ Dakle, zadatakom višestrukoga izbora dodatno se ispitala i potvrdila frekvencija ostvarivanja propisane glagolske rekcije u objema skupinama te se pokazalo da vrsta zadatka zaista utječe na nju.

Rezultatima istraživanja i njihovom analizom ostvareni su ciljevi koje smo naveli u uvodu istraživanja, dok je hipoteza djelomično potvrđena. Naši ispitanici, studenti riječkoga sveučilišta i veleučilišta, pridaju mnogo važnosti gramatičkim pravilima u javnoj komunikaciji te ostvaruju propisanu rekciju većine ispitanih glagola, no doista nisu dovoljno upućeni u normativne priručnike hrvatskoga standardnog jezika.

Na samome kraju rasprave valja se osvrnuti na ograničenja provedenoga istraživanja. Prije svega, uzorak je bio malen, a posebice je malen broj ispitanika u kontrolnoj skupini, na što se nije moglo utjecati zbog slaboga odaziva potencijalnih ispitanika (ni nakon nekoliko uzastopnih molbi za uključivanjem u istraživanje).

⁸³ Pojmovi *razumijevanja* i *sinteze* odnose se na Bloomovu taksonomiju obrazovnih ciljeva (v. Bloom 1956).

Također, zbog samog načina provedbe istraživanja, odnosno rješavanjem *online* upitnika bez vremenskog ograničenja, postoji mogućnost da su se ispitanici koristili nekim mrežnim izvorom normativnih priručnika, bez obzira na to što se tražila realna uporaba jezika i što je nekoliko puta u istraživanju naglašeno da nema netočnih odgovora. Ipak, najveći nedostatak svakako je nedovoljno razrađeni instrument, odnosno zadatak jezične produkcije, koji nije bio dovoljno precizno postavljen. Naime, manjemu broju ispitanika zadatak nije bio jasan, zbog čega je, osim predviđenih standardnih i nestandardnih oblika, došlo do velikoga broja nerelevantnih odgovora. Konačno, u sljedećim bi istraživanjima svakako valjalo primijeniti i druge, sofisticiranije programe za obradu podataka, što bi olakšalo samu analizu, a rezultati bi bili precizniji.

6. Zaključak

Glagolska je rekcija jezično područje u kojem postoji raskorak između uporabe i onoga što je propisano normativnim priručnicima, posebice jezičnim savjetnicima. Dosadašnja su istraživanja korpusa medijskoga diskursa pokazala da je došlo (i dolazi!) do sustavne promjene glagolske rekcije, odnosno da u jezičnoj praksi, službenoj i privatnoj, sve više prevladavaju sintaktičke realizacije glagola koje nisu u skladu s relevantnim normativnim priručnicima. Na tragu tih istraživanja u ovome je radu predstavljeno istraživanje učestalosti propisane rekcije 12 odabranih glagola u jeziku riječkih studenata u službenim situacijama, ali i istraživanje njihovih stavova prema gramatičkoj normi i normativnim priručnicima. Rezultati pokazuju da većina ispitanika pridaje veliku važnost gramatičkim pravilima, no u velikoj mjeri nisu upućeni u normativne priručnike ni zainteresirani za njih. Naime, ispitanici smatraju da je stanje u normativnim priručnicima prihvatljivo, ali zbunjujuće i nedovoljno sređeno, odnosno da mjesta za poboljšanje svakako ima, ponajprije jednostavnijim i preglednijim izlaganjem jezičnih sadržaja. Osim toga, rezultati pokazuju da se mladi rijetko služe gramatičkim priručnikom i jezičnim savjetnikom, a u slučaju kakve jezične nedoumice najradije posežu za internetskim izvorima jezičnih priručnika, ne nužno relevantnih autora i izdavača. Kada je riječ o učestalosti ostvarivanja propisane rekcije 12 ispitivanih glagola, rezultati pokazuju da kod glagola *preseliti se*, *raspravljati*, *smetati*, *svjedočiti*, *sličiti*, *lagati*, *ovisiti* i *pomagati* u službenoj komunikaciji ispitanika u velikom postotku prevladava rekcija propisana normativnim priručnicima, a kod glagola *raditi*, *kontaktirati* i *odmarati se* u velikoj mjeri prevladava ona rekcija koja je u normativnim priručnicima opisana kao *nepravilna*, dok se kod glagola *brinuti se* očituje kolebanje, odnosno rezultati pokazuju da glagoli *brinuti se* i *odmarati se* gube svoju povratnost. Takvi rezultati, koji su u skladu s ranijim istraživanjima, mogu upućivati da će u budućnosti biti još rekcija koje će zbog čestotnosti uporabe postati normativno prihvatljive. Kada je riječ

o implikacijama istraživanja, rezultati mogu poslužiti u izradi rekcijjskih i valencijskih rječnika te u podučavanju hrvatskoga jezika kao stranoga. Dakako, snažno sugeriraju intenzivnije promišljanje o važnosti uvođenja sadržaja koji se bave hrvatskim standardnim jezikom u programe riječkoga sveučilišta i veleučilišta. Na koncu, znakovit je i postotak *nestandardnih* odgovora među ispitivanim studentima kroatistike, što govori u prilog o potrebi sličnih detaljnijih istraživanja u toj populaciji.⁸⁴

Konačno, ovim je istraživanjem dopunjena velika tema glagolske rekcije u hrvatskom jeziku. U budućim bi istraživanjima valjalo obuhvatiti više glagola te proširiti populacijski uzorak, odnosno provesti istraživanje među izvornim govornicima hrvatskoga jezika raznih dobnih skupina kako bi se dobila realnija slika frekvencije pojedine rekcije. Svakako bi trebalo unaprijediti upitnik kako bi se smanjio broj nerelevantnih odgovora.

Zaključno, veza između jezika i zajednice koja se njime služi neraskidiva je i recipročna: promjene u društvu uvjetuju i promjene u jeziku. S obzirom na hrvatsku društveno-političku prošlost i sadašnjost razumljivo je da su temelji jezične norme, ponajprije one leksičke, u velikoj mjeri poljuljani i da visoka čestotnost uporabe pojedinih oblika zahtijeva reviziju postojećih jezičnih pravila zapisanih u jezičnim savjetnicima. Upravo su (i ovakva) istraživanja jezične uporabe prilog utvrđivanju granice između jezičnih rješenja koja su odraz jezičnoga razvoja i onih koji su tek primjer nebrige o ovom segmentu našega identiteta.

⁸⁴ U interpretaciji ovih rezultata valja uzeti u obzir da su u istraživanju sudjelovali studenti koji nisu slušali kolegij iz sintakse hrvatskoga standardnog jezika.

Popis literature

- Barić, Eugenija i dr. ⁴2005. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Birtić, Matea; Matas Ivanković, Ivana. 2009. Akuzativne dopune uz neprijelazne glagole: Što su unutrašnji objekti?. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35 (1). 1–19. <https://hrcak.srce.hr/50692> (pristupljeno 15. svibnja 2018.).
- Birtić, Matea; Runjaić, Siniša. 2019. Sintaktičko-semantička podjela psiholoških glagola u hrvatskome jeziku. *Filologija* (73). 1–25. <https://hrcak.srce.hr/230912> (pristupljeno 10. svibnja 2021.).
- Bloom, Benjamin S. 1956. *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: Cognitive Domain*. David McKay Company, Inc. New York.
- Brozović, Dalibor. 1970. *Standardni jezik: teorija, usporedbe, geneza, povijest, suvremena zbilja*. Matica hrvatska. Zagreb.
- Brozović, Dalibor. 2006. *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*. Školska knjiga. Zagreb.
- Bucholtz, Mary. 2002. Youth and Cultural Practice. *Annual Review of Anthropology* 31. 525–552.
- Bugarski, Ranko. 1986. *Jezik u društvu*. Prosveta. Beograd.
- Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. ²2006. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Glavaš, Zvonimir. 2011. Promjene glagolske rekcije u jeziku suvremenih hrvatskih medija. *Hrvatistika* 5 (5.). 67–79. <https://hrcak.srce.hr/81696> (pristupljeno 15. svibnja 2018.).

- Kapović, Mate. 2011. *Čiji je jezik?*. Algoritam. Zagreb.
- Katarinčić, Fran. 2018. *Glagolska rekcija i valentnost u hrvatskome jeziku*. Završni rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 28 str.
- Katičić, Radoslav. 2004. *Hrvatski jezični standard*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.
- Kovačević, Marina; Badurina, Lada. 2001. *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.
- Marković, Ivan. ²2013. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Disput. Zagreb.
- Matas Ivanković, Ivana; Blagus Bartolec, Goranka. 2018. Objektne alternacije u dativu i akuzativu u hrvatskome jeziku. *Od norme do uporabe 1: Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Od norme do uporabe održanoga 15. i 16. rujna 2016. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku*. Ur. Mlikota, Jadranka. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatska sveučilišna naklada. Osijek.
- Matešić, Mihaela. 2013. Odras jezične uporabe u normativnim priručnicima hrvatskoga jezika. *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata*. Ur. Kryžan-Stanojević, Barbara. Srednja Europa. Zagreb.
- Mavrović, Ines. 2018. *Anglizmi u govoru mladih*. Završni rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 33 str.
- Mirković, Ena. 2019. *Raskorak između suvremene normativne literature i uporabe*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 40 str.
- Mirošničenko, Ivana. 2014. *Rječnik mladih*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 56 str.

- Patekar, Jakob. 2017. Odnos norme i uzusa na primjeru paronima. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43 (1), 163–179. <https://hrcak.srce.hr/184004> (pristupljeno 12. svibnja 2021.).
- Rišner, Vlasta. 2011. Uporaba akuzativa bez prijedloga u suvremenom hrvatskom jeziku. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37 (1). 147–159. <https://hrcak.srce.hr/76259> (pristupljeno 24. svibnja 2021.).
- Samardžija, Marko. 1994. Valentnost i semantičke mijene hrvatskih glagola. *FLUMINENSIA* 6 (1-2). 49–53. <https://hrcak.srce.hr/132169> (pristupljeno 15. svibnja 2018.).
- Samardžija, Marko. 2003. Valentnost hrvatskih glagola. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*. Ur. Botica, Stipe. FF press. Zagreb.
- Schleef, Erik. 2014. Written Surveys and Questionnaires in Sociolinguistics. *Research Methods in Sociolinguistics*. Ur. Holmes, Janet; Hazen, Kirk. Wiley-Blackwell.
- Shatto, Bobbi., & Erwin, Kelly. 2016. Moving on From Millennials: Preparing for Generation Z. *The Journal of Continuing Education in Nursing* 47 (6). 253–254.
- Silić, Josip. 1996. Hrvatski jezik kao sustav i kao standard. *Riječki filološki dani 1*. Ur. Marija Turk. Pedagoški fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka.
- Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Disput. Zagreb.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.

Skelin Horvat, Anita. 2017. *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata*. Srednja Europa. Zagreb.

Starčević, Anđel; Kapović, Mate; Sarić, Daliborka. 2019. *Jeziku je svejedno*. Sandorf. Zagreb.

Stolac, Diana. 2010. The discrepancy between norms and usage. *Croatian Studies Review* 6 (1). 173–187. <https://hrcak.srce.hr/86310> (pristupljeno 12. Svibnja 2021.).

Stolac, Diana. 2018. Raskorak između norme i uporabe. *Od norme do uporabe 1: Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Od norme do uporabe održanoga 15. i 16. rujna 2016. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku*. Ur. Mlikota, Jadranka. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatska sveučilišna naklada. Osijek.

Sulić, Martina. 2019. *Anglizmi u govoru mladih*. Završni rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 20 str.

Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika. 2015. Ur. Jojić, Ljiljana; Nakić, Anuška. Školska knjiga. Zagreb.

Volenc, Veno. 2015. Sociolingvističko istraživanje hrvatskoga pravopisa: društveni stavovi o eksplicitnoj normi. *Jezikoslovlje* 16 (1). 69–102. <https://hrcak.srce.hr/140159> (pristupljeno 15. listopada 2020.).

Znika, Marija. 2018. Standardnojezična norma u teoriji i praksi. *Od norme do uporabe 1: Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Od norme do uporabe održanoga 15. i 16. rujna 2016. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku*. Ur. Mlikota, Jadranka. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatska sveučilišna naklada. Osijek.

Mrežne stranice:

<https://hjp.znanje.hr/>

<https://jezicni-savjetnik.hr/>

Dodatak

U dodatku je priložen anketni upitnik koji je bio izrađen u alatu Obrasci Googlea (Google Forms). Anketa je izgledala nešto drugačije, ali sadržajno nije mijenjana.

ISTRAŽIVANJE SINTAKTIČKE REALIZACIJE GLAGOLA HRVATSKOGA JEZIKA U GOVORU MLADIH

Poštovana studentice, poštovani studentu,

u svrhu izrade diplomskoga rada pri Odsjeku za kroatistiku na Filozofskome fakultetu u Rijeci pozivam Vas na sudjelovanje u istraživanju govora mladih s naglaskom na uporabu glagola u hrvatskome jeziku. Vaša jezična izvedba od osobite je važnosti u istraživanju hrvatskoga jezika u praktičnoj uporabi, stoga Vas molim da pažljivo ispunite anketni upitnik u nastavku.

Upitnik je namijenjen svim studentima Sveučilišta u Rijeci čiji studijski program NE podrazumijeva bavljenje normom (pravilima) hrvatskoga jezika, ponajprije hrvatskom gramatikom.

Upitnik se sastoji od dvaju kraćih dijelova. Prvi dio sadrži pet pitanja koja se odnose na stavove o hrvatskoj gramatici i normativnim priručnicima. Drugi se dio sastoji od dvaju zadataka koji ispituju uporabu glagola. Detaljnije upute za rješavanje nalaze se prije svakoga dijela odnosno zadatka.

Za ispunjavanje anketnoga upitnika potrebno je maksimalno 10 minuta. Sudjelovanje u istraživanju u potpunosti je anonimno i dobrovoljno te se može prekinuti u bilo kojem trenutku. Prikupljeni podatci bit će obrađeni na grupnoj razini isključivo u svrhu znanstvene analize.

Nema netočnih odgovora. Važno je da ispunite upitnik prema tome koju biste od navedenih rečenica upotrijebili u javnoj komunikaciji (npr. u komunikaciji s nastavnikom na fakultetu, s nepoznatom službenom osobom, u oblikovanju službenoga dokumenta i sl.).

Molim Vas da se ne vraćate na zadatke koje ste riješili.

Za dodatne komentare, pitanja ili povratne informacije nakon analize rezultata slobodno se javite na fkatarincic@ffri.hr.

Zahvaljujem na sudjelovanju!

Fran Katarinčić, univ. bacc. philol. croat. et angl.
Odsjek za kroatistiku
Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci

OPĆI PODATCI O ISPITANICIMA

Dob: _____

Spol: _____

Fakultet: _____

Studijski smjer: _____

Godina studija: _____

Završeno srednjoškolsko obrazovanje: gimnazija / strukovna škola / umjetnička škola

U kojem ste mjestu i županiji odrasli? _____

Jeste li tijekom studija slušali kolegij o normi hrvatskoga jezika (npr. pravopisom i gramatikom)?

DA/NE

I. DIO: STAVOVI O HRVATSKOJ GRAMATICI I NORMATIVNIM PRIRUČNICIMA

Sljedeća se pitanja odnose na stavove o normativnim priručnicima hrvatskoga jezika (pravopis, gramatika, rječnik, jezični savjetnik).

1. Koliko važnosti pridajete gramatičkim pravilima u javnoj komunikaciji (npr. u komunikaciji s nastavnikom na fakultetu, s nepoznatom službenom osobom, u oblikovanju službenoga dokumenta i sl.)? Odaberite jedan odgovor.

1 nimalo 2 vrlo malo 3 umjereno 4 mnogo 5 vrlo mnogo

2. Kako ukupno ocjenjujete normativne priručnike hrvatskoga jezika? Odaberite jedan odgovor. Ako postoji neka vrsta priručnika o kojoj imate konkretan stav, navedite ga.

Nisam upućen/a ili me ne zanima (0)

Neprihvatljivo (1)

Prihvatljivo, ali vrlo zbunjujuće (2)

Prihvatljivo, ali nesređeno (3)

Vrlo dobro, uz poneku nejasnost (4)

Odlično, bez zamjerki (5)

Ako postoji neka vrsta priručnika o kojoj imate konkretan stav, navedite ga: _____

3. U kojoj se mjeri služite gramatičkim priručnikom hrvatskoga jezika? Odaberite jedan odgovor.

1 nikad 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 uvijek

4. U kojoj se mjeri služite jezičnim savjetnicima hrvatskoga jezika? Odaberite jedan odgovor.

1 nikad 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 uvijek

5. U kojoj se mjeri služite internetskim izvorima normativnih priručnika? Ako je Vaš odgovor 2 i više, navedite kojim.

1 nikad 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 uvijek

Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje 2 i više, navedite kojim se internetskim izvorima normativnih priručnika služite: _____

6. Koje se od sljedećih izjava slaže s Vašim stavom o hrvatskim gramatičkim priručnicima? Odaberite DA ili NE.

Smatram da bi gramatički priručnici trebali biti jednostavnije koncipirani i normativno određeniji („to pripada standardu, to ne pripada standardu“). DA/NE

Smatram da ne bi trebalo postojati više različitih gramatičkih priručnika za hrvatski jezik.
DA/NE

Ne sviđa mi se neujednačenost sadašnjih gramatičkih priručnika. To mi u praksi predstavlja problem. DA/NE

Smatram da je hrvatska gramatička norma dobro opisana u suvremenim gramatičkim priručnicima.
DA/NE

Ako je na posljednje pitanje Vaš odgovor NE, odgovorite:

Za nesređenost hrvatske gramatike „krivi“ su hrvatski jezikoslovci (oni koji pišu gramatike).
DA/NE

Za nesređenost hrvatske gramatike „krive“ su društveno-političke prilike u kojima se hrvatski jezik razvijao. DA/NE

II. DIO: ZADATCI O SINTAKTIČKOJ REALIZACIJI GLAGOLA

Ovaj dio upitnika sadrži dva zadatka o uporabi glagola. Podsjećam da nema netočnih odgovora te kako je važno da riješite zadatke prema tome kako se služite glagolima u javnoj komunikaciji (npr. u komunikaciji s nastavnikom na fakultetu, s nepoznatom službenom osobom, u oblikovanju službenoga dokumenta i sl.). Molim Vas da se ne vraćate na zadatke koje ste riješili.

1. Od ponuđenih riječi sastavite smislene rečenice. Možete slobodno promijeniti oblike riječi i glagolsko vrijeme te dodati riječi koje smatrate neophodnima (npr. pomoćni glagol, zamjenica, prijedlog).

Primjer: Mario – pisati – knjiga > Mario piše knjigu. ILI Mario je pisao knjigu. ILI Mario će pisati knjigu.

- **On – preseliti – novi stan**

• **Saborski zastupnici – raspravljati – državni proračun**

• **Luka – smetati – buka**

• **Mi – svjedočiti – čudo**

• **Moj brat – sličiti – majka**

• **Fizičari – raditi – institut**

• **Majka – brinuti – sin**

• **Marin – lagati – Iva**

• **Ivan – kontaktirati – profesor**

• **Ines – odmarati – nakon zahtjevnog ispita**

• **Ema – ovisiti – kolega**

• **Kretanje – pomagati – jačanje duha i tijela**

2. U sljedećim parovima rečenica izaberite onu koju biste uporabili u javnoj komunikaciji.

a) Brinem se o vrtu.

b) Brinem o vrtu.

a) Kontaktirao sam Ivana zbog završnoga ispita.

b) Kontaktirao sam s Ivanom zbog završnoga ispita.

a) Ana slična majku.

b) Ana slična majci.

a) Preselili smo na novu adresu.

b) Preselili smo se na novu adresu.

a) Smeta mi nered u sobi.

b) Smeta me nered u sobi.

a) Jučer smo svjedočili nesreći.

b) Jučer smo svjedočili nesreću.

a) Ovisim od roditelja.

b) Ovisim o roditeljima.

- a) Timski rad pomaže izgradnji odnosa.
- b) Timski rad pomaže izgradnju odnosa.

- a) Nemoj me lagati!
- b) Nemoj mi lagati!

- a) Raspravljali smo teoriju velikoga praska.
- b) Raspravljali smo o teoriji velikoga praska.

- a) Una radi na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- b) Una radi u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

- a) Odmarala sam nakon utakmice.
- b) Odmarala sam se nakon utakmice.

ZAKLJUČAK

Dodatni komentari (opcionalno):

Sažetak

Sve češće se u jezičnoj praksi, u svakodnevnome govoru i u javnoj komunikaciji, očituju oblici glagolske rekcije koji nisu u skladu s normom koju propisuju normativni priručnici, poglavito gramatike, rječnici i jezični savjetnici. Dosadašnja su istraživanja pokazala da je došlo do sustavne promjene glagolske rekcije te da se promjene i dalje odvijaju, što je osnovno obilježje jezika kao žive pojavnosti podložne promjenama. Budući da je razvidan raskorak između norme i uporabe, svrha je ovoga diplomskog rada utvrditi u kojoj su mjeri zastupljena odstupanja od normom propisane rekcije 12 glagola u službenoj komunikaciji mladih, na uzorku studenata riječkoga sveučilišta i veleučilišta, ali i stavom mladih prema normi i jezičnim priručnicima. Prema tome, ciljevi su istraživanja istražiti stav mladih prema gramatičkoj normi i njihovu ocjenu stanja u normativnim priručnicima, utvrditi frekvenciju propisane rekcije glagola *brinuti se*, *kontaktirati*, *lagati*, *odmarati se*, *ovisiti*, *pomagati*, *preseliti se*, *raditi*, *raspravljati*, *sličiti*, *smetati* i *svjedočiti* u službenoj komunikaciji mladih. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 144 ispitanika iz svih regija Republike Hrvatske, od toga 118 studenata raznorodnih studija koji nisu slušali kolegij iz sintakse hrvatskoga standardnog jezika, te 26 studenata diplomskog studija kroatistike na Filozofskome fakultetu u Rijeci, koji su činili kontrolnu skupinu. Istraživanje je provedeno anketnim ispitivanjem na daljinu, i to upitnikom koji je sadržavao pitanja zatvorenoga tipa u obliku Likertove ljestvice i izjava koji su ispitivali stavove o gramatici i normativnim priručnicima te zadacima jezične produkcije (sastavljanje rečenica od ponuđenih riječi) i višestrukog izbora (odabiranje rečenice s rekcijom koju su ispitanici izgledniji upotrijebiti) koji su ispitivali konkretnu realizaciju rekcije dotičnih glagola. Rezultati pokazuju da, iako gotovi svi ispitanici (91,5 %) pridaju mnogo važnosti gramatičkim pravilima u službenoj komunikaciji, njih gotovo 40 % nije upućeno u normativne priručnike te

se njima rijetko služe, a stanje u priručnicima ocjenjuju kao prihvatljivo, ali zbunjujuće i nedovoljno sređeno. Kada je riječ o frekvenciji propisane rekcije ispitivanih glagola, rezultati pokazuju da ispitanici u velikoj mjeri ostvaruju propisanu rekciju glagola *lagati*, *ovisiti*, *pomagati*, *preseliti se*, *raspravljati*, *sličiti*, *smetati* i *svjedočiti*, a kod glagola *kontaktirati* i *raditi* u većini slučajeva javlja se rekcija koja odstupa od norme, dok se kod glagola *brinuti se* i *odmarati se* očituje kolebanje, ali se ipak pokazuje da dolazi do gubljenja njihove povratnosti. Takvi rezultati potvrđuju prethodna istraživanja da zaista dolazi do sustavne promjene glagolske rekcije, a znakovita frekvencija nepropisanih oblika upućuje na moguću reviziju jezične norme u budućnosti.

Ključne riječi: glagolska rekcija; jezik mladih; norma; uzus; hrvatski standardni jezik

The Discrepancy Between the Norm and Usage Regarding Verb Rection Among University Students

Key words: verb rection; youth language; norm; usage; standard Croatian language